

***Lokalna Grupa Działania
„Perły Ponidzia”***

**Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego
przez Społeczność**

objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Gminy:

**Bejsce, Bolesław, Czarnocin, Gręboszów,
Mędrzechów, Olesno, Opatowiec, Skalbmierz**

Tekst jednolity

Czerwiec 2021

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka LGD.....	3
1. Forma prawna i nazwa Stowarzyszenia.....	3
2. Opis obszaru.....	3
3. Sposób powstania i potencjał LGD.....	4
Rozdział II Partycypacja	9
Rozdział III Diagnoza i opis obszaru	12
1. Charakterystyka przestrzenna i przyrodnicza	12
2. Charakterystyka demograficzna.....	13
3. Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego	16
4. Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie.....	19
5. Opieka społeczna	21
6. Dostęp do infrastruktury publicznej i komunalnej.....	21
7. Tożsamość, tradycja, dziedzictwo kulturowe, potencjał turystyczny.....	22
8. Podsumowanie i wnioski z części diagnostycznej – określenie grup docelowych, w tym defaworyzowanych oraz obszarów interwencji.....	26
Rozdział IV Analiza SWOT	30
Rozdział V Cele i wskaźniki.....	34
Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	53
Rozdział VII Plan działania	58
Rozdział VIII Budżet	59
Rozdział IX Plan komunikacji	61
Rozdział X Zintegrowanie	64
ROZDZIAŁ XI Monitoring i ewaluacja	67
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	67
Spis rysunków.....	69
Spis tabel.....	69
Spis wykresów	69
Spis załączników	69
Bibliografia.....	70

Rozdział I Charakterystyka LGD

1. Forma prawna i nazwa Stowarzyszenia

Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia” z siedzibą w Skalbmierzu działa jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną, wpisane do KRS pod numerem 0000305008 dnia 30 kwietnia 2008 roku. Stowarzyszenie działa na podstawie przepisów:

- ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. *Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1393 z późn. zm.);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. *o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności* (Dz. U. z 2015 r. poz. 378);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013);
- Statutu LGD „Perły Ponidzia” przyjętego uchwałą nr 2/2007 Walnego Zebrania Członków Lokalnej Grupy Działania „Perły Ponidzia” z dnia 15 listopada 2007 roku (tekst jednolity z 7 grudnia 2015 roku).

2. Opis obszaru

Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia” skupia przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców z terenu ośmiu gmin położonych na obszarze dwóch województw: świętokrzyskiego i małopolskiego. Są to gminy wiejskie: Bolesław, Gręboszów, Mędrzechów, Olesno (powiat dąbrowski, województwo małopolskie) oraz Bejsce, Czarnocin, Opatowiec i gmina miejsko-wiejska Skalbmierz (powiat kazimierski, województwo świętokrzyskie). Łączna powierzchnia wspomnianych gmin wynosi 489 km². Obszar LGD położony jest na południe od stolicy województwa świętokrzyskiego – Kielc oraz w kierunku północno-wschodnim od stolicy województwa małopolskiego – Krakowa. Największy obszar zajmuje gmina miejsko-wiejska Skalbmierz, najmniejsza pod względem powierzchni jest natomiast gmina wiejska Bolesław (tabela 1). **Na dzień 31 grudnia 2013 roku obszar LGD zamieszkiwało 36 068 osób.**

Tabela 1 Podstawowe dane na temat obszaru LGD „Perły Ponidzia” za rok 2013

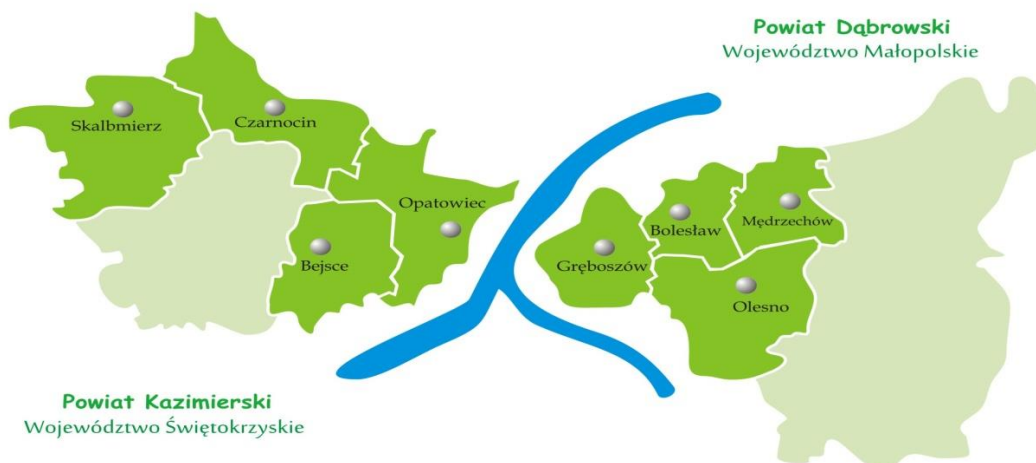
Gmina	Typ gminy	Identyfikator gminy	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności (osoby)
Gmina Bolesław	wiejska	120401 2	36	2 806
Gmina Gręboszów	wiejska	120403 2	49	3 471
Gmina Mędrzechów	wiejska	120404 2	44	3 525
Gmina Olesno	wiejska	120405 2	78	7 914
Gmina Bejsce	wiejska	260301 2	57	4 222
Gmina Czarnocin	wiejska	260302 2	70	3 945
Gmina Opatowiec	wiejska	260304 2	69	3 458
Miasto i Gmina Skalbierz	miejsko-wiejska	260305 3	86	6 727
RAZEM LGD „Perły Ponidzia”			489	36 068

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Cały obszar jest spójny w kontekście przestrzennym, ponieważ każda para gmin wchodzących w skład LGD znajduje się w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, a cały obszar pozostaje w jednym obrysie (rysunek 1). Pomimo, że obszar LGD rozlokowany jest w granicach dwóch województw i dwóch powiatów, a rozdziela go rzeka Wisła, jest on jednolity pod względem dostrzeganych problemów. Cały obszar jest spójny terytorialnie, łączą go podobne warunki przyrodnicze, geograficzne i historyczne.

Żadna z gmin będąca członkiem LGD „Perły Ponidzia” nie jest członkiem innej Lokalnej Grupy Działania, ani podmiotem, który zobowiązał się do współpracy w zakresie wsparcia przygotowawczego z inną LGD.

Rysunek 1 Obszar działania LGD „Perły Ponidzia”

Źródło: Opracowanie własne

3. Sposób powstania i potencjał LGD

Stowarzyszenie LGD „Perły Ponidzia” jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego oraz z mieszkańców. Powstało w celu działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Inicjatorem zawiązania partnerstwa i utworzenia LGD był Starosta Kazimierski – Jan Nowak, który aktywnie włączył się w proces budowania Stowarzyszenia i przystąpienia poszczególnych gmin powiatu do uczestnictwa

w programie LEADER. 20 lipca 2007 roku zorganizowane zostało szkolenie ze względu na deklarację 4 gmin powiatu kazimierskiego, które wyraziły chęć zawiązania LGD. Po przyjęciu przez poszczególne Rady Gmin uchwał o przystąpieniu do LGD oraz przeprowadzeniu akcji szkoleniowo-informacyjnej, rozpoczęła swą działalność grupa inicjatywna, która doprowadziła do zwołania Zebrania Założycielskiego LGD „Perły Poniądzia”, na którym dokonano spisu członków założycieli oraz przyjęto Statut Stowarzyszenia.

Na przełomie roku 2010 i 2011 chęć przystąpienia do LGD wyraziły cztery gminy z województwa małopolskiego: Bolesław, Gręboszów, Mędrzechów i Olesno. W dniu 20 maja 2011 roku Walne Zebranie Członków LGD przyjęło ostateczne zmiany w Statucie wynikające z rozszerzenia składu członków w Stowarzyszeniu. Zebranie członków LGD wybrało nowe władze Stowarzyszenia. LGD działa po dziś dzień w niezmiennym składzie 8 gmin.

Doświadczenie i potencjał ludzki

Od początku funkcjonowania LGD brała czynny udział w życiu społecznym regionu poprzez realizację licznych projektów na obszarze swojego działania. Zarówno Zarząd LGD jak i inne osoby należące do Stowarzyszenia uczestniczyły w szkoleniach poszerzając swoją wiedzę i nawiązując nowe kontakty. W trakcie poszczególnych etapów budowania partnerstwa LGD cały czas przeprowadzano akcje mające na celu promocję i rozpowszechnianie wiedzy na temat działalności Stowarzyszenia oraz zachęcano lokalną społeczność do uczestnictwa w podejmowanych inicjatywach, realizacji projektów, włączania się do wspólnego działania na rzecz regionu.

LGD „Perły Poniądzia” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 zrealizowała 4 cele ogólne poprzez 8 celów szczegółowych w ramach wdrażanej Lokalnej Strategii Rozwoju. Według ostatniego aneksu jaki został podpisany pomiędzy LGD a Samorządem Województwa, kwota przeznaczona na realizację LSR wynosiła 5 544 770,09 zł, z czego wypłacona pomoc finansowa beneficjentom wynosiła 5 475 700,7 zł, co stanowiło aż 98,75% całego budżetu. Członkowie LGD posiadają doświadczenie w realizacji projektów, w poprzedniej perspektywie finansowej gminy tworzące LGD zrealizowały z sukcesem 66 projektów, ośrodki kultury rozliczyły 11 projektów, stowarzyszenia zrealizowały 10 projektów, dotację otrzymało również 2 przedsiębiorców.

Kompetencje jakie są wymagane na konkretnych stanowiskach, zarówno w organie decyzyjnym, jak i Biurze LGD zostały wskazane w poszczególnych regulaminach, tj. Regulaminie Pracy Rady oraz Regulaminie Pracy Biura.

Sprawną realizację LSR objętą PROW na lata 2014–2020 zapewnią pracownicy posiadający doświadczenie i kompetencje w tym zakresie. Wiedza i udokumentowane doświadczenie pracowników wynika zarówno z odbytych szkoleń, jak również z zaangażowania w dotychczasowe działania prowadzone przez LGD. W Biurze LGD zatrudniona na umowę o pracę w pełnym wymiarze 1 etatu jest jedna osoba na stanowisku Asystenta ds. obsługi biura, posiadająca doświadczenie we wdrażaniu LSR w zakresie działań: Małe projekty, Odnowa i rozwój wsi, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, przygotowania i realizacji projektów współpracy oraz „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” objętych PROW na lata 2007–2013. Dodatkowo zdobyte doświadczenie w organizacji prac biurowo-administracyjnych, organizacji i udziale w posiedzeniach organów LGD, opracowywaniu planów rocznych i wieloletnich rzeczowo-

finansowych w ramach Osi IV Leader, przygotowywaniu sprawozdań z realizacji LSR i funkcjonowania LGD, w prowadzeniu doradztwa, aktywnej pracy na rzecz lokalnej społeczności, a także znajomość problemów obszaru będą gwarancją sprawnego i efektywnego wdrażania LSR. Oprócz umowy o pracę w LGD na umowę zlecenie zatrudnione są dwie osoby, na stanowisku dyrektora biura oraz asystent ds. obsługi biura w zakresie obsługi rady – na obu stanowiskach planowana jest zmiana formy zatrudnienia na umowę o pracę. Dyrektor biura posiada oprócz doświadczenia we wdrażaniu LSR, doświadczenie przy pozyskiwaniu środków unijnych, przygotowywaniu dokumentów aplikacyjnych do programów SAPARD, ZPORR, RPOWŚ, PROW, POKL i środków krajowych oraz ich realizacji; ukończone kursy i szkolenia z zakresu pozyskiwania środków zewnętrznych, planowania i zarządzania strategicznego, aktywną pracę na rzecz lokalnej społeczności oraz znajomość problemów obszaru, czy udział w przygotowaniu strategii rozwoju gminy. Dyrektor posiada doświadczenie w realizacji LSR oraz w przygotowaniu nowego LSR na nowy okres programowania. Asystent ds. obsługi biura w zakresie obsługi rady zajmuje się tworzeniem i uaktualnianiem strony internetowej oraz realizacją działań w zakresie aktywizacji, aktywną pracą na rzecz lokalnej społeczności, posiada doświadczenie we wdrażaniu poprzedniej LSR.

Dla pracowników Biura, jak również dla członków organu decyzyjnego jakim jest Rada LGD zaplanowano dodatkowe szkolenia w okresie realizacji LSR w celu dalszego podnoszenia wiedzy oraz kompetencji, szczegółowego zapoznania się z zapisami Strategii i dokumentów programowych, a także wynikającymi z nich obowiązkami. Zakres szkoleń został opisany w **Planie szkoleń stanowiącym załącznik nr 14 do wniosku o wybór LSR**. Planowane jest przeprowadzenie 6 szkoleń dla 14 osób, w których wezmą udział członkowie Rady, jak również pracownicy LGD. Szkolenia będą dotyczyły: przygotowania do sprawnego wdrażania LSR, procedur oceny oraz wyboru projektów, zasad ewaluacji LSR i LGD oraz zakresu ochrony danych osobowych.

W **Regulaminie Pracy Biura** założono sposób mierzenia efektywności prowadzonego doradztwa, animowania społeczności lokalnej, zakres obowiązków pracownika, sposób prowadzenia oraz metody weryfikujące jakość doradztwa poprzez ankietę badającą satysfakcję w sytuacji bezpośredniego kontaktu ze społecznością lokalną na spotkaniach organizowanych przez LGD, bądź w siedzibie LGD. W przypadku doradztwa telefonicznego pracownik Biura będzie sporządzał notatkę z przeprowadzonej rozmowy.

Reprezentatywność i struktura LGD

Na podstawie przepisów art. 32 ust. 2 lit. b rozporządzenia 1303/2013 w skład LGD wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców. Członkami Stowarzyszenia są osoby fizyczne i osoby prawne zamieszkujące lub mające siedzibę na obszarze jednej z gmin LGD. Członkowie LGD dzielą się na: zwyczajnych i honorowych. Stowarzyszenie liczy 98 członków, z czego sektor społeczny reprezentowany jest przez 23 osoby co stanowi 24,0%, sektor gospodarczy to 14 członków (14,6%), natomiast sektor publiczny reprezentowany jest przez 11 osób (11,5%), mieszkańcy stanowią 50% wszystkich członków Stowarzyszenia (48 osób). Ponadto członkami są również dwie osoby, które czynnie działają na rzecz rozwoju obszaru, ale nie posiadają miejsca zamieszkania na obszarze objętym LSR oraz nie prowadzą na nim działalności.

Najwyższą władzą LGD jest **Walne Zebranie Członków (WZC)**, do którego kompetencji w szczególności należy uchwalanie kierunków programu działania Stowarzyszenia, ustalanie liczby

członków oraz wybór członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej, uchwalanie zmian Statutu, uchwalanie regulaminów i przyjmowanie LSR. Organem wykonawczym i zarządzającym jest **Zarząd LGD**, składający się z 8 osób – Prezesa, Wiceprezesa, Skarbnika i 5 członków Zarządu. Prezes Zarządu upoważniony jest do reprezentowania Stowarzyszenia oraz kieruje pracami Zarządu, Biura i reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz. Członkowie Zarządu wykonują zadania według podziału dokonanego przez Prezesa Zarządu oraz stosownych przepisów prawnych: Statutu, uchwał Walnego Zebrania Członków i Zarządu oraz regulaminów. Trzecim organem jest **Komisja Rewizyjna**, do której należy kontrola bieżącej działalności Stowarzyszenia – Komisja liczy 5 osób. **Organem decyzyjnym jest Rada LGD**, która liczy 11 osób. **Rada to przedstawiciele sektorów:** społecznego: 4 osoby (36,4% składu Rady), gospodarczego: 4 osoby (36,4% składu Rady), publicznego 3 osoby (27,3% składu Rady).

Zgodnie z **Regulaminem Pracy Rady do kompetencji Rady należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt 9 rozporządzenia 1303/2013, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia**. W myśl art. 32 ust. 2 lit. b wspomnianego rozporządzenia, w składzie Rady podczas podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu, co zostało zagwarantowane uregulowaniami zawartymi w Regulaminie Pracy Rady oraz w Statucie. Ponadto zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. b, co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi. Podstawowym narzędziem służącym weryfikacji parytetów podczas wyboru operacji jest deklaracja bezstronności. Dokonywanie oceny przez Radę przebiegać będzie zgodnie z przyjętymi procedurami, w których znajdują się również uregulowania dotyczące procesu decyzyjnego. Głównym założeniem jest przestrzeganie zachowania parytetów niezbędnych do niedyskryminującej oraz obiektywnej oceny oraz sposób udostępniania procedur i protokołów z posiedzeń do wiadomości publicznej. Wyłączenie osób powiązanych z wnioskodawcami podczas oceny wniosków zagwarantuje obiektywność oceny i będzie przeprowadzane każdorazowo poprzez wypełnienie deklaracji bezstronności przez członków organu decyzyjnego. Uchwalanie procedur wyboru operacji, wyboru i oceny grantobiorców oraz operacji własnych LGD należy również do kompetencji Rady.

W tabeli 2 zostały przedstawione dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.

Tabela 2 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Nazwa dokumentu	Sposób uchwalania i aktualizacji		Najważniejsze elementy dokumentu
	Organ uchwalający	Organ aktualizujący	
Statut Stowarzyszenia	Walne Zebranie Członków	Walne Zebranie Członków	<ul style="list-style-type: none"> - cele i obszary działalności LGD wraz z określeniem organu nadzoru, - prawa i obowiązki członka, zasady nabywania i utraty członkostwa w Stowarzyszeniu oraz jego organach, - opis organów stowarzyszenia oraz ich zadań, kompetencji i zasad reprezentatywności;
Regulamin Pracy Rady	Rada LGD	Rada LGD	<ul style="list-style-type: none"> - zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady, - zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji oraz wyboru i oceny grantobiorców, - zasady protokołowania posiedzeń Rady;
Regulamin pracy biura	Zarząd LGD	Zarząd LGD	<ul style="list-style-type: none"> - zasady funkcjonowania biura LGD, - zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniających zasady bezpieczeństwa informacji przetwarzania danych osobowych, - opis metody oceny efektywności doradztwa świadczonego przez pracowników LGD - kompetencje wymagane na poszczególnych stanowiskach;
Regulamin Zatrudniania Pracowników	Zarząd LGD	Zarząd LGD	<ul style="list-style-type: none"> - zasady zatrudniania pracowników;
Regulamin wynagradzania pracowników Lokalnej Grupy Działania „Perły Ponidzia”	Zarząd LGD	Zarząd LGD	<ul style="list-style-type: none"> - zasady wynagradzania pracowników.

Źródło: Opracowanie własne

Rozdział II Partycypacja

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność powstawała przy czynnym udziale lokalnej społeczności. Zastosowano 6 różnych metod partycypacji na pięciu najważniejszych etapach prac. Nad uporządkowaniem wszystkich zebranych materiałów czuwali członkowie Zespołu ds. LSR, który został powołany w połowie sierpnia 2015 roku. Udział w grupie roboczej był otwarty, a każda zainteresowana osoba mogła wziąć czynny udział w opracowywaniu LSR.

Opracowanie dokumentu Strategii składało się z 5 etapów:

- Etap I – diagnoza i analiza SWOT,
- Etap II – określenie celów i wskaźników oraz opracowanie planu działania,
- Etap III – opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenia kryteriów wyboru,
- Etap IV – opracowania zasad monitorowania i ewaluacji,
- Etap V – przygotowanie planu komunikacji.

Podczas pierwszego i drugiego etapu prac nad Strategią, w każdej gminie wchodzącej w skład LGD, w dniach 5 i 6 października 2015 roku odbyły się otwarte spotkania konsultacyjne mające formę informacyjno-warsztatową. Łącznie w spotkaniach wzięło udział 140 osób. Podczas części informacyjnej mieszkańcy zostali zapoznani z założeniami programu Leader, a część warsztatowa służyła wypracowywaniu analizy mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń obszaru. Kolejnym elementem warsztatów było określenie najważniejszych problemów obszaru oraz wyznaczenie do nich celów, które te problemy mogłyby niwelować. Konsultacje pozwoliły zdiagnozować potrzeby oraz poznać opinie i pomysły mające na celu określenie kierunku rozwoju obszaru.

Wśród mieszkańców przeprowadzono również **trzy badania ankietowe** (za pomocą strony internetowej LGD oraz w formie badań bezpośrednich). Pytania odnoszące się do pierwszego etapu prac dotyczyły analizy SWOT. Ankietowani wyrażali swoją opinię między innymi na temat potencjałów obszaru i jego słabych stron. Kolejne badanie ankietowe związane było z drugim etapem tworzenia Strategii – lokalna społeczność została zapytana o efekty, które powinny być konsekwencją wdrażania Strategii oraz o rezultaty planowanych działań. Ostatnie badanie ankietowe związane było z piątym etapem tworzenia LSR. W ankiecie udzielono odpowiedzi dotyczących najlepszych metody komunikacji Biura LGD z mieszkańcami oraz określono najwygodniejszy sposób przekazywania informacji zwrotnej od mieszkańców. Łącznie w ankietach wzięło udział 78 osób.

Dla zapewnienia oddolnego charakteru LSR zagwarantowano możliwość udziału społeczności lokalnej w procesie tworzenia Strategii i jej realizacji poprzez wyznaczenie w każdej z gmin obszaru LGD w dniu 12 listopada 2015 roku **godzinnych dyżurów pracowników Biura**, podczas których konsultowano opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru (etap III) oraz opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji LSR (etap IV).

Istotnym elementem opracowania zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów, zasad monitorowania i ewaluacji oraz przygotowania planu komunikacyjnego okazała się metoda partycypacji „**spacer badawczy**”. W dniu 14 listopada 2015 roku pracownik Biura przeprowadzał konsultacje podczas spacerów w poszczególnych gminach wchodzących w skład LGD, wg harmonogramu zamieszczonego na stronie internetowej LGD. Podczas przeprowadzonych rozmów mieszkańcy zostali zapoznani ze wstępnymi elementami, które zostały już wypracowane

i mogli wносить do nich swoje uwagi i zastrzeżenia, które uwzględniono podczas dalszych prac nad Strategią.

Podczas każdego etapu prac nad dokumentem Strategii mieszkańcy mieli możliwość konsultacji online z pracownikiem Biura LGD za pośrednictwem komunikatora „Gadu-Gadu”. Konsultacje były możliwe w każdy poniedziałek i każdą środę w godzinach 10.00–12.00.

Ponadto wszystkie elementy Strategii, opracowane przez Zespół ds. LSR na podstawie szeroko prowadzonych konsultacji społecznych oraz danych statystycznych, zostały publikowane na stronie internetowej LGD wraz z formularzami zgłaszania uwag, do których wszyscy mieszkańcy mogli wnieść swoje spostrzeżenia, a które brano pod uwagę podczas dalszego opracowywania dokumentu Strategii. Rodzaje zastosowanych metod partycypacji na poszczególnych etapach tworzenia Strategii przedstawia tabela 3.

Tabela 3 Zastosowane metody partycypacji w zależności od etapu prac nad LSR

Metoda partycypacji	Etap I Diagnoza i analiza SWOT	Etap II Określenie celów i wskaźników oraz opracowanie planu działania	Etap III Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów	Etap IV Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	Etap V Przygotowanie planu komunikacji
Spotkania gminne	x	x			
Badanie ankietowe	x	x			x
Dyżur pracownika online	x	x	x	x	x
Formularz zgłaszania uwag	x	x	x	x	x
Dyżur pracownika w każdej z gmin			x	x	
Spacer badawczy			x	x	x

Zródło: Opracowanie własne

Podstawą opracowania dokumentu było wypracowanie analizy SWOT i diagnozy obszaru. Elementy te wypracowano na podstawie eksperckiej analizy dotyczącej sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru – której wykonanie LGD zleciła ekspertowi zewnętrznemu – oraz dzięki informacjom uzyskanym za pomocą poszczególnych metod partycypacji podczas prowadzonych konsultacji społecznych. Na ich podstawie zostały sporządzone kolejne elementy LSR, które następnie były szczegółowo omawiane i poddawane dalszym konsultacjom społecznym. Zespół ds. LSR wszystkie zgłoszone uwagi i spostrzeżenia poddał dogłębnej analizie, a te z nich, które uznał za zasadne, uwzględniono podczas dalszych prac nad tworzeniem dokumentu. Przewidziano również konsultacje społeczne w takiej samej formie podczas aktualizacji Strategii i wprowadzania w niej zmian.

Do opracowania elementów LSR przyczyniło się 140 uczestników spotkań informacyjno-warsztatowych, 78 respondentów ankiet oraz internauci i zainteresowani mieszkańcy, którzy zgłaszali swoje spostrzeżenia za pomocą formularzy zgłaszania uwag, konsultacji online oraz podczas spacerów badawczych i dyżurów pracownika Biura LGD w każdej z gmin wchodzących w skład LGD.

Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji społecznych są następujące:

- głównymi odbiorcami działań w ramach realizacji LSR powinny być przede wszystkim kobiety, które mają utrudniony dostęp do rynku pracy, szczególnie na obszarach wiejskich,
- największym problemem obszaru wynikającym z konsultacji społecznych jest sytuacja na rynku pracy (brak miejsc pracy, wysokie bezrobocie, niski poziom wynagrodzeń, kwalifikacje mieszkańców),
- niska przedsiębiorczość mieszkańców wskazuje na konieczność wspierania szczególnie działań związanych z rozwojem przedsiębiorczości na obszarze LGD, dzięki czemu poprawi się również sytuacja na rynku pracy,
- według mieszkańców największą szansą rozwoju obszaru jest pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych, w tym zewnętrznych środków unijnych,
- największym potencjałem są zasoby naturalne i kulturowe, które odpowiednio wykorzystane mogą przyczynić się do rozwoju obszaru,
- słabą aktywność i zaangażowanie społeczności lokalnej w rozwój obszaru działania LGD wskazywano jako problem, dlatego należy organizować wydarzenia aktywizujące i integrujące mieszkańców oraz wspierać inicjatywy oddolne.

Postulaty i pomysły mieszkańców, dotyczące budowy mostu na Wiśle ułatwiającego komunikację między gminami należącymi do LGD, rozbudowa infrastruktury drogowej i komunalnej, które również wymagają dużych nakładów finansowych zostały odrzucone, ze względu na ograniczony budżet oraz uregulowania prawne. Dogłębna analiza wniosków z konsultacji pozwoliła na skoncentrowanie się na zagadnieniach związanych z rozwojem przedsiębiorczości, tworzeniem nowych miejsc pracy oraz stworzenia warunków do aktywności i rozwoju mieszkańców.

Oprócz wykorzystania materiałów z szeroko prowadzonych konsultacji ze społecznością lokalną, wzięto również pod uwagę sposób realizacji dotychczasowej Lokalnej Strategii Rozwoju. Ponieważ poprzednio środki w głównej mierze wykorzystane zostały przez samorząd terytorialny, dużą część środków przeznaczono tym razem dla organizacji pozarządowych. Biorąc pod uwagę potrzebę wzmocnienia sektora gospodarczego i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze w LSR wskazano liczne działania w tym zakresie. Realizacja poprzedniej LSR pokazała, iż należy wzmocnić promocję obszaru oraz rozszerzyć przekaz informacji na temat wdrażanej LSR do przedsiębiorców oraz potencjalnych osób chcących zakładać działalność gospodarczą na obszarze LGD, a tym samym przyczynić się do zmniejszenia poziomu bezrobocia.

W celu odpowiedniego opracowania wszystkich elementów LSR oraz wdrażania dokumentu, pracownicy Biura LGD brali czynny udział w konsultacjach i szkoleniach prowadzonych przez Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego oraz współpracowali z innymi Lokalnymi Grupami Działania w celu wypracowania wspólnych stanowisk odnoszących się do poszczególnych elementów Strategii. Uzgadniano w szczególności procedury realizacji projektu oraz kryteria wyboru operacji. Przyjęto wspólne stanowisko co do sposobu prowadzenia naborów oraz uregulowań prawnych dotyczących organów LGD. Opracowując poszczególne elementy LSR sugerowano się zapisami zamieszczonymi w Poradniku dla LGD w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014–2020 (Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane).

Rozdział III Diagnoza i opis obszaru

1. Charakterystyka przestrzenna i przyrodnicza

Spójność przyrodnicza związana jest ściśle z położeniem gmin wchodzących w skład LGD. Pomimo, że obszar LGD rozlokowany jest w granicach dwóch województw i dwóch powiatów, a rozdziela go rzeka Wisła, jest on jednolity pod względem dostrzeganych problemów. Cały obszar jest spójny terytorialnie, łączą go podobne warunki przyrodnicze, geograficzne i historyczne.

Opisywany obszar cechuje się wysokimi walorami środowiskowymi. Ze względu na to, że w pobliżu nie zlokalizowano dużych zakładów przemysłowych o wysokiej uciążliwości dla otoczenia, zarówno stan powietrza atmosferycznego, jak również wód powierzchniowych i podziemnych oraz gleb jest bardzo dobry i charakteryzuje się niskim lub nikłym zanieczyszczeniem. Sprawia to dobre warunki do rozwoju upraw ekologicznych i rozwoju zdrowej żywności. Obszar otoczony jest terenami o podobnych cechach, charakteryzującymi się dobrym stanem środowiska i rolniczym wykorzystaniem.

Cały teren obejmujący LGD posiada dobre i bardzo dobre pod względem bonitacyjnym gleby, a więc posiada korzystne dla rozwoju rolnictwa warunki środowiskowe. Zarówno podłoże, jak i warunki klimatyczne nie sprzyjały powstawaniu lasów, co sprawiło, że kompleksy leśne są tu nieliczne, często występują natomiast ciepłolubne zarośla. Powierzchnie rolne składające się na obszar LGD w 2014 roku zajmowały 43 314 ha i stanowiły 88,7% całego obszaru. Były to przede wszystkim grunty orne i w mniejszym stopniu łąki trwałe, sady oraz pastwiska. Grunty leśne oraz zakrzewione i zadrzewione zajmowały jedynie 3 043 ha, co dało wynik 6,6% całego obszaru LGD, w tym 4,4% stanowiły lasy. Powierzchnia gruntów zabudowanych i zurbanizowanych stanowiła jedynie 3,2% powierzchni całego obszaru, w tym najwięcej przeznaczony było na tereny komunikacyjne.

Formy ochrony przyrody na obszarze gmin objętych LGD obejmują: pomniki przyrody, obszary chronionego krajobrazu oraz użytki ekologiczne. Łączna ich powierzchnia w 2014 roku wg danych GUS wynosiła 9 515,6 ha. Rejestr Form Ochrony Przyrody Województwa Małopolskiego¹ prowadzi Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie, Rejestr Form Ochrony Przyrody Województwa Świętokrzyskiego² – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Kielcach. Zgodnie z wymienionymi rejestrami na obszarze LGD znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

1) Gmina Bejsce:

- pomniki przyrody – akacje, głąz narzutowy i jesion wyniosły położone w miejscowości Bejsce, lipa drobnolistna w miejscowości Czyżowice, lipa drobnolistna, kasztany szerokolistne w miejscowości Grodowice, wiązy (29 szt.) w miejscowości Stojanowice.

2) Gmina Czarnocin:

- pomnik przyrody – dąb bezszypułkowy w miejscowości Turnawiec;
- Kozubowski Obszar Chronionego Krajobrazu.

3) Gmina Opatowiec:

- Koszycko-Opatowiecki Obszar Chronionego Krajobrazu;
- Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu;
- Nadnidziański Park Krajobrazowy.

¹ Strona internetowa Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie, www.krakow.rdos.gov.pl.

² Strona internetowa Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach, www.kielce.rdos.gov.pl.

4) Gmina Skalbmierz:

- pomniki przyrody – jesion wyniosły w miejscowości Drożejowice;
- użytek ekologiczny „Rosiejów”.

5) Gmina Bolesław, Gmina Gręboszów, Gmina Mędrzechów:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wisły.

6) Gmina Olesno:

- pomniki przyrody – aleja lipowo-dębowa w miejscowości Podborze, dąb szypułkowy (5 szt.), jesion wyniosły w miejscowości Niwka.

Ponadto na obszarze funkcjonowania LGD znajdują się obszary Natura 2000 mające znaczenie dla Wspólnoty (Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk i Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków):

- Ostoja Kozubowska (PLH260029) – Gmina Czarnocin;
- Dolina Nidy (PLB260001) – Gmina Opatowiec;
- Ostoja Nidziańska (PLH260003) – Gmina Opatowiec;
- Dolny Dunajec (PLH120085) – Gmina Gręboszów³.

W 2014 roku na terenach mieszkaniowych i przemysłowych oddano do użytkowania 23 nowe budynki w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wartość ta w latach 2009–2014 cały czas wzrastała i łącznie w tym okresie zwiększyła się o 14 nowo oddanych budynków. Jednak wartość ta była niższa niż średnia dla Polski (25 budynków) i województwa małopolskiego (28 budynków) – utrzymywała się na takim samym poziomie jak w województwie świętokrzyskim. Natomiast budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania w 2014 roku w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na terenie całego obszaru LGD było 14, biorąc pod uwagę analizowany okres, tendencja również była wzrostowa.

W trakcie spotkań warsztatowych mieszkańcy zwrócili uwagę na **położenie geograficzne** (rzeka Wisła, duża lesistość) **oraz na zasoby naturalne i kulturowe, wskazując je jako potencjał obszaru.** *Czyste środowisko naturalne* (23% odpowiedzi) postrzegają jako szansę, którą można wykorzystać przede wszystkim do rozwoju turystyki. Jednocześnie tylko marginalna część uważa, że *niedostateczna dbałość o środowisko naturalne* (1% odpowiedzi) jest problemem obszaru. Aż 21% ankietowanych dopatruje się zagrożenia w *zmianach klimatycznych* dotyczących powodzi czy suszy, a szans upatrują we wzrastającej świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz popycie na ekologiczne produkty rolne.

2. Charakterystyka demograficzna

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31.12.2013 roku obszar Lokalnej Grupy Działania „Perły Ponidzia” zamieszkiwało 36 068 osób, w tym 50,4% stanowiły kobiety (18 184 osoby), a 49,6% stanowili mężczyźni (17 884 osoby). Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wchodzące w skład LGD najliczniej zamieszkiwana była Gmina Olesno (7 914 osób), natomiast najmniejszą liczbę mieszkańców posiadała Gmina Bolesław (2 806 osób). Szczegółowe dane na temat ludności poszczególnych gmin zawiera tabela 4.

Tabela 4 Dane na temat ludności poszczególnych gmin LGD „Perły Ponidzia” w 2013 roku

³ Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Wyszukiwarka obszarów Natura 2000, www.natura2000.gdos.gov.pl.

Gmina	Liczba ludności	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Gęstość zaludnienia
Gmina Bolesław	2 806	1 404	1 402	78
Gmina Gręboszów	3 471	1 701	1 770	71
Gmina Mędrzechów	3 525	1 731	1 794	80
Gmina Olesno	7 914	3 946	3 968	101
Gmina Bejsce	4 222	2 061	2 161	74
Gmina Czarnocin	3 945	1 969	1 976	56
Gmina Opatowiec	3 458	1 717	1 741	50
Miasto i Gmina Skalbmierz	6 727	3 355	3 372	78
Razem LGD „Perły Ponidzia”	36 068	17 884	18 184	74

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Począwszy od 2010 roku liczba mieszkańców systematycznie się zmniejszała, w 2014 roku wyniosła 35 831 osób i była to najniższa odnotowana od 2009 roku liczba ludności na tym obszarze. W latach 2010–2014 liczba ludności zmniejszyła się o 755 osób. Depopulacja mieszkańców regionu pokrywa się z tendencją zauważalną w Polsce i województwie świętokrzyskim, powiecie kazimierskim oraz powiecie dąbrowskim, natomiast jest to tendencja odwrotna do tej zauważalnej w województwie małopolskim, gdzie liczba ludności stale się zwiększa. Prognoza ludności według danych z 2014 roku pokazuje, że do 2030 roku liczba mieszkańców województwa świętokrzyskiego zmniejszy się o ponad 105 tys., powiatu kazimierskiego o ponad 4,2 tys., a powiatu dąbrowskiego o ponad 1,5 tys. Jedynie dla województwa małopolskiego tendencje są korzystne, ponieważ liczba mieszkańców ma się zwiększyć o ponad 34 tys.

Gęstość zaludnienia dla całego obszaru LGD w 2013 wynosiła 74 osoby/km² i była to wartość trzykrotnie niższa niż średnia dla województwa małopolskiego (222 osoby/km²) oraz niższa od średniej województwa świętokrzyskiego (108 osób/km²), a także od wartości dla Polski (123 osoby/km²).

Cały obszar LGD charakteryzują zbliżone uwarunkowania społeczne, które odzwierciedlają wartości wskaźników statystycznych oraz potwierdzają zjawisko depopulacji na tym obszarze.

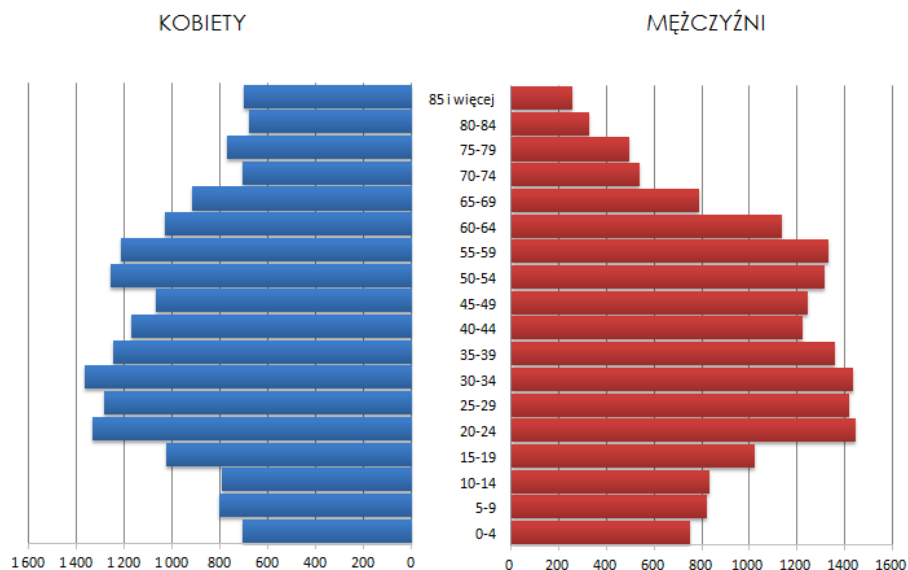
Wartość współczynnika przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na obszarze LGD w latach 2009–2014 była ujemna. W roku 2014 wynosiła -3,7 i była zdecydowanie niższa od średniej dla województwa małopolskiego (1,4), średniej dla Polski (0,0), a także województwa świętokrzyskiego (-2,3).

Wartość salda migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na przestrzeni analizowanych lat na obszarze LGD „Perły Ponidzia” przyjmowała także wartości ujemne, przy czym najniższą w 2009 roku (-2,1), a najwyższą w 2010 roku (-0,4). W kolejnych latach wskaźnik utrzymywał się na poziomie od -1,5 do -2,0. Wartość osiągnięta w 2014 roku (-2,0) była niekorzystna w porównaniu do województwa małopolskiego (0,9) i średniej dla Polski (-0,4) oraz osiągnęła taki sam poziom jak w województwie świętokrzyskim.

Obrazem struktury społeczeństwa obszaru LGD z podziałem na wiek i płeć jest piramida ludności (wykres 1). Najliczniejszą grupę wśród mężczyzn w 2014 roku stanowiły osoby w wieku 20–24 lata, natomiast wśród kobiet – w wieku 30–34 lata. Przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn widoczna jest w rocznikach powyżej 65. roku życia, natomiast w rocznikach młodszych

dominują mężczyźni, przy czym największa przewaga jest widoczna w grupach 25–29 oraz 50–54 lata.

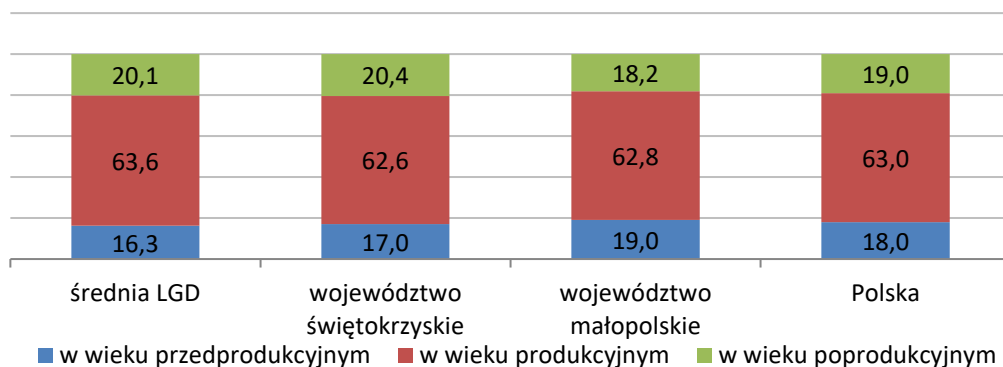
Wykres 1 Struktura ludności LGD „Perły Ponidzia” wg płci i wieku w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na obszarze LGD w 2014 roku było 16,3% osób w wieku przedprodukcyjnym, 63,6% w wieku produkcyjnym i 20,1% w wieku poprodukcyjnym. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w porównaniu z województwami małopolskim i świętokrzyskim, a także Polską – prezentuje się niekorzystnie (wykres 2). Na przestrzeni analizowanych lat systematycznie rosła liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, a malała w wieku przedprodukcyjnym, a więc pogarszała się proporcja między najmłodszymi i najstarszymi mieszkańcami obszaru, co wskazuje na starzenie się społeczeństwa.

Wykres 2 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem – porównanie średniej dla Polski, województw świętokrzyskiego i małopolskiego oraz obszaru LGD „Perły Ponidzia” w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podczas konsultacji społecznych, zdecydowana większość ankietowanych osób wyraziła opinię, iż największym zagrożeniem dla obszaru LGD jest *depopulacja mieszkańców regionu* (35% odpowiedzi). Spowodowane jest to głównie emigracją młodych i wykształconych ludzi do większych aglomeracji miejskich. Z drugiej strony część z nich upatruje szansę w wydłużającej

się przeciętnej długości życia, która jednak w perspektywie lat będzie prowadzić do postępującego starzenia się społeczeństwa.

3. Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego

W 2014 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było 1 546 podmiotów gospodarki narodowej z obszaru gmin wchodzących w skład LGD. Wśród tej liczby 92,6% stanowiły podmioty z sektora prywatnego, w tym przede wszystkim osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (73,6%), stowarzyszenia i organizacje społeczne (8,1%) oraz spółki handlowe (2,5%). Podmioty publiczne stanowiły z kolei 7,4% wszystkich podmiotów gospodarki narodowej obszaru LGD.

W analizowanym okresie na obszarze objętym LSR liczba podmiotów wpisana do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców systematycznie wzrastała. W 2014 roku wartość tego wskaźnika wyniosła 431, ale była znacząco niższa od średniej dla Polski (1071), województwa małopolskiego (1059) i województwa świętokrzyskiego (872). Liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności na całym obszarze LGD podlegała nierównomiernym wahaniom. Wartość osiągnięta w 2014 roku (33 jednostki) była prawie trzykrotnie niższa niż średnia dla kraju (93 jednostki) i województwa małopolskiego (95 jednostek) oraz niższa niż średnia województwa świętokrzyskiego (71 jednostek). Coroczny wzrost odnotowywano w odniesieniu do liczby podmiotów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Wartość ta wzrosła z 60 podmiotów w 2009 roku do 68 w roku 2014. Wskaźnik ten prezentował się jednak słabiej w porównaniu do jednostek terytorialnych wyższego rzędu. Wartość ta (68) była dwa i pół razy niższa niż średnia dla kraju (170) i województwa małopolskiego (169) oraz niższa niż średnia województwa świętokrzyskiego (139).

Z kolei wskaźnik dotyczący osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1 000 ludności wynosił w 2014 roku 32 i wzrósł w stosunku do 2009 roku o 5 jednostek, jednak nadal prezentował się o wiele słabiej niż wartość dla kraju (77), województwa małopolskiego (78) i województwa świętokrzyskiego (67). Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości na terenie LGD, województw małopolskiego i świętokrzyskiego oraz Polski w 2009 i 2014 roku zaprezentowano w tabeli 5.

Tabela 5 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości – porównanie średniej dla Polski, województw małopolskiego i świętokrzyskiego oraz obszaru LGD „Perły Ponidzia” w 2009 i 2014 roku

Obszar	Podmioty wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności		Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1 000 ludności	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Polska	981	1071	92	93	74	77
województwo małopolskie	952	1059	95	95	73	78
województwo świętokrzyskie	832	872	71	71	66	67
LGD „Perły Ponidzia”	371	431	34	33	27	32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wynika z danych statystycznych klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007, największa liczba spośród wszystkich 1 546 podmiotów była zarejestrowana w sekcji G

(handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle) – 27,9%, w dalszej kolejności w sekcji F (budownictwo) – 13,5%, w sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) – 7,8% oraz w sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) – 6,5%.

Spójność ekonomiczną obszaru LGD przedstawia także ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku, spośród 6 416 gospodarstw rolnych, najwięcej stanowiły gospodarstwa rolne o powierzchni 1–5 ha (43,5%), znacznie mniej gospodarstwa do 1 ha włącznie (15,2%), a gospodarstwa o powierzchni powyżej 10 ha – 12,2% wszystkich gospodarstw.

Wyniki konsultacji społecznych w pełni odzwierciedlają niekorzystną sytuację dotyczącą przedsiębiorczości, którą obrazują wartości wskaźników statystycznych. **Aż 19% ankietowanych osób uważa, że niska przedsiębiorczość mieszkańców jest istotnym problemem tego obszaru, jednocześnie warunki sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości jako potencjał możliwy do wykorzystania wskazało 12% ankietowanych. 24% ankietowanych osób jako główne działanie, które powinno być realizowane w ramach LSR wskazało wsparcie rozwoju przedsiębiorczości (wsparcie finansowe, doradztwo przy zakładaniu działalności gospodarczej, tworzeniu nowych miejsc pracy).** Natomiast atrakcyjność gospodarcza sąsiednich regionów oraz sytuacja ekonomiczno-polityczna na świecie i uregulowania prawne (ochrona środowiska, prawo budowlane) to zagrożenia, które mogą zahamować rozwój obszaru. Mała ilość terenów inwestycyjnych nie sprzyja rozwijaniu sektora gospodarczego, natomiast szansą, która mogłaby poprawić sytuację materialną mieszkańców, mogłoby być zróżnicowanie źródeł dochodów na obszarach wiejskich. Uczestnicy konsultacji społecznych uznali również, że czynnikami sprzyjającymi rozwojowi przedsiębiorczości będzie dostępność zewnętrznych środków finansowych, zwrócili jednak uwagę na trudności związane z pozyskiwaniem tych środków oraz brakiem możliwości finansowych, niezbędnych do wymaganego wkładu własnego. W odczuciu mieszkańców, czynnikiem zachęcającym do zakładania i prowadzenia własnych działalności będą zmiany prawne sprzyjające przedsiębiorcom. Zawiązywanie trójsektorowych partnerstw na rzecz rozwoju obszaru oraz rozwój Internetu i nowoczesnych dróg promocji i komunikacji również mogą pozytywnie wpłynąć na poziom przedsiębiorczości na obszarze LGD.

Ponadto mieszkańcy zostali zapytani o to, jakie grupy powinny być objęte szczególnym wsparciem podczas wdrażania LSR. Największe wsparcie wg ankietowanych powinno być skierowane do *rolników* (20% odpowiedzi), *przedsiębiorców* (15% odpowiedzi) oraz *młodzieży do 25. roku życia* (12% odpowiedzi).

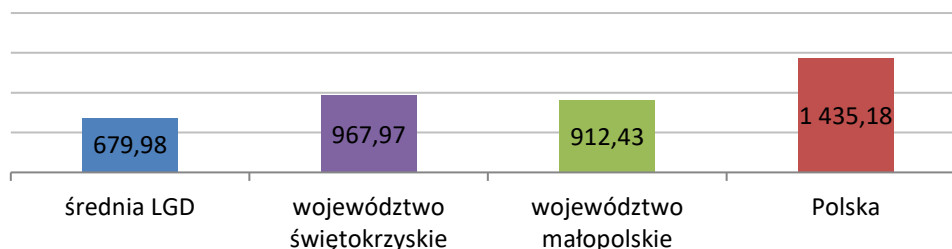
Na obszarze LGD dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku wynosiły 3 033,74 zł, co było wartością niższą niż średnia dla Polski (3 971,21 zł), województwa małopolskiego (3 737,87 zł) oraz województwa świętokrzyskiego (3 474,43 zł).

Dochód podatkowy gmin wchodzących w skład LGD oraz województwa małopolskiego i świętokrzyskiego policzony został na podstawie danych przygotowywanych przez Departament Finansów Samorządu Terytorialnego Ministerstwa Finansów. Pierwszy wskaźnik policzony został jako średnia arytmetyczna wskaźników G dla gmin tworzących obszar LGD. Natomiast dochód podatkowy dla województwa małopolskiego i świętokrzyskiego obliczono jako średnia arytmetyczna ze wskaźników G wszystkich gmin leżących w granicach administracyjnych tych województw. Wysokość ujętego w opracowaniu wskaźnika dla Polski za 2013 r. została opublikowana przez Ministerstwo Finansów jako wskaźnik gminny Gg dla kraju⁴.

⁴Strona internetowa Ministerstwa Finansów, www.mf.gov.pl.

Z obliczenia powyższych wskaźników wynika, iż **średni dochód podatkowy w przeliczeniu na jednego mieszkańca obszaru LGD wg danych na dzień 31.12.2013 roku wyniósł 679,98 zł i był ponad dwukrotnie niższy niż średnia dla Polski (1 435,18 zł) oraz niższy niż średnia województwa małopolskiego (912,43 zł) i województwa świętokrzyskiego (967,97zł),** co przedstawiono na wykresie 3.

Wykres 3 Dochód podatkowy na 1 mieszkańca – porównanie średniej dla Polski, województw małopolskiego i świętokrzyskiego oraz obszaru LGD „Perły Ponidzia” w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podatek od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD wyniósł w 2014 roku 216 zł, co stanowiło 27,6% średniej krajowej, z kolei podatek od osób prawnych wynosił jedynie 3 zł, co stanowiło 5,5% średniej krajowej. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem wyniósł 27,9% – znacznie mniej niż w kraju (55,4%), województwie małopolskim (51,9%) i województwie świętokrzyskim (43,4%).

Wydatki ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2014 roku na obszarze LGD wynosiły 3 102,62 zł, co było wartością niższą niż średnia dla kraju (4 021,24 zł), województwa małopolskiego (3 767,05 zł) i województwa świętokrzyskiego (3 547,17 zł).

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego, określany jako aktywność i świadomość obywateli, to jeden z elementów, które pomagają scharakteryzować obszar. Społeczeństwo obywatelskie jest świadome potrzeb odnoszących się do wspólnoty oraz dążenia do celów, które będą służyć ich zaspokajaniu. Na terenie objętym LSR w 2014 roku było 125 stowarzyszeń i organizacji społecznych, natomiast na początku analizowanego okresu liczba ta wynosiła 121. Część z nich stanowiły Ochotnicze Straże Pożarne, które działając na tym terenie, starają się angażować w życie kulturalne i społeczne, będące charakterystycznym elementem wiejskiej organizacji życia społecznego obszaru, a także organizacje związane ze sportem, rekreacją i kulturą. Obszar LGD charakteryzuje korzystna liczba działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wartość ta na przestrzeni lat 2009–2014 nieznacznie się zwiększyła i wynosiła 35, co było wskaźnikiem wyższym niż średnia dla Polski (33), województwa małopolskiego (33) i województwa świętokrzyskiego (30). Za podstawę ekonomii społecznej uznawane jest zjawisko przedsiębiorczości społecznej, której działalność ma cele głównie społeczne a zyski w założeniu są reinwestowane w te cele lub we wspólnotę. Sektor ekonomii społecznej na obszarze LGD jest bardzo słabo rozwinięty. Działalność gospodarczą prowadzi tylko jedna organizacja pozarządowa Stowarzyszenie „Centrum”, mające swoją siedzibę w Skalbmierzu, która działa zgodnie ze swoim statutem.

Uczestnicy prowadzonych konsultacji społecznych zwrócili uwagę na *zaangażowanie lokalnej społeczności w rozwój obszaru*, jednak zdania były podzielone – 13% ankietowanych osób uznało to za potencjał obszaru, natomiast 9% odpowiedzi wskazywało, iż jest to słaba strona. Szansę na rozwój we wzrastającej *popularności inicjatyw oddolnych i odpowiedzialności społecznej* upatruje

jedynie 5% ankietowanych osób. Podczas spotkań warsztatowych w gminach oraz spotkań Zespołu ds. LSR często poruszany był temat pobudzenia aktywności społecznej mieszkańców w rozwój obszaru LGD, ponieważ zauważalny był niski poziom świadomości społecznej i obywatelskiej. Zwrócono również uwagę na słabą współpracę między samorządami, sektorem społecznym i mieszkańcami oraz *zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej* (12% odpowiedzi) jako istotne zagrożenia obszaru objętego LSR. Ponadto tylko 7% ankietowanych osób wskazało *osoby działające w organizacjach pozarządowych* jako grupę, która powinna szczególnie być wspierana w ramach realizacji LSR.

4. Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie

Sytuację panującą na rynku pracy odzwierciedlają wskaźniki dotyczące zatrudnienia oraz bezrobocia. Z analizy wskaźnika liczby osób pracujących na 1 000 ludności wyliczonego na 2014 rok wynika, iż na obszarze LGD zatrudnienie wynosiło 61 osób i było znacznie niższe niż w Polsce (230), województwie małopolskim (220) i województwie świętokrzyskim (182). Trend w przypadku tego zjawiska jest pozytywny – od 2009 roku liczba osób pracujących przypadająca na 1 000 mieszkańców obszaru stale się zwiększała (tabela 6).

Bezwzględna liczba osób bezrobotnych na obszarze LGD „Perły Poniidzia” w 2014 roku wyniosła 2 014 osób, w tym 1 032 mężczyzn (51,2%) i 982 kobiety (48,8%). W okresie od 2009 do 2013 roku wartość ta zwiększyła się aż o 424 osoby, natomiast w 2014 roku zmniejszyła się o 352 osoby w stosunku do roku poprzedniego. Stopa bezrobocia rejestrowanego podawana przez GUS na poziomie powiatu wynosiła w 2014 roku 17,1% w powiecie dąbrowskim i 12,7% w powiecie kazimierskim. Wartości te były wyższe niż średnia dla kraju (11,5%) – stanowiły odpowiednio 148,7% i 110,4% średniej stopy bezrobocia rejestrowanego w Polsce.

Tabela 6 Wskaźniki dotyczące bezrobotnych i pracujących – porównanie średniej dla Polski, województw małopolskiego i świętokrzyskiego, powiatów dąbrowskiego i kazimierskiego oraz obszaru LGD „Perły Poniidzia” w 2009 i 2014 roku

Obszar	Stopa bezrobocia rejestrowanego ⁵		Pracujący ogółem w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców	
	2009	2014	2009	2014
Polska	12,1	11,5	223	230
województwo małopolskie	9,7	9,9	207	220
województwo świętokrzyskie	15,1	14,2	179	182
powiat dąbrowski	18,8	17,1	103	108
powiat kazimierski	11,3	12,7	94	87
LGD „Perły Poniidzia”	–	–	52	61

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W powiecie dąbrowskim w 2014 roku zarejestrowanych było 4 114 osób bezrobotnych. Największy odsetek wśród nich stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (36,4%) oraz policealnym i średnim zawodowym (21,4%), zaś najmniej było osób z wykształceniem wyższym (9,0%). W powiecie kazimierskim było 2 100 osób bezrobotnych, wśród których największy odsetek stanowiły osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (34,5%) oraz zasadniczym zawodowym (24,4%), najmniej zaś było osób z wykształceniem wyższym (9,4%).

⁵ Stopa bezrobocia rejestrowanego podawana na poziomie powiatu.

Wskaźnik bezrobocia, obliczany jako **liczba osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym, na obszarze LGD „Perły Ponidzia” w 2013 roku wynosił 10,3%**. Odnotowana wartość była wyższa od średnich wartości dla kraju (8,8%) i województwa małopolskiego (7,8%) oraz niższa od średnich wartości dla województwa świętokrzyskiego (11,3%), powiatu dąbrowskiego (13,2%) i powiatu kazimierskiego (10,4%), co przedstawiono w tabeli 7. W 2014 roku odnotowano spadek wskaźnika bezrobocia w każdej porównywanej jednostce administracyjnej.

Tabela 7 Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w latach 2009–2014 – porównanie średniej dla Polski, województw małopolskiego i świętokrzyskiego, powiatów dąbrowskiego i kazimierskiego oraz obszaru LGD

Jednostka terytorialna	Stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	0,077	0,079	0,080	0,087	0,088	0,075
województwo małopolskie	0,062	0,067	0,068	0,076	0,078	0,066
województwo świętokrzyskie	0,104	0,101	0,103	0,108	0,113	0,095
powiat dąbrowski	0,125	0,123	0,128	0,129	0,132	0,107
powiat kazimierski	0,088	0,085	0,095	0,094	0,104	0,097
średnia LGD	0,087	0,088	0,091	0,092	0,103	0,088
Jednostka terytorialna	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym w ujęciu %					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8	7,5
województwo małopolskie	6,2	6,7	6,8	7,6	7,8	6,6
województwo świętokrzyskie	10,4	10,1	10,3	10,8	11,3	9,5
powiat dąbrowski	12,5	12,3	12,8	12,9	13,2	10,7
powiat kazimierski	8,8	8,5	9,5	9,4	10,4	9,7
średnia LGD	8,7	8,8	9,1	9,2	10,3	8,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnikiem, który również obrazuje sytuację ekonomiczną na obszarze LGD jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej. Dane dotyczące wynagrodzenia określa się w statystykach na poziomie powiatu, jednak sytuacja jaka ma miejsce w powiatach dąbrowskim i kazimierskim obrazuje również możliwości finansowe mieszkańców poszczególnych gmin obszaru objętego LSR. Powiaty te w 2014 roku z przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniem brutto na poziomie odpowiednio 79,4% i 76,3% prezentowały się znacznie słabiej od województwa małopolskiego (92,4%) i województwa świętokrzyskiego (85,8%).

Podczas badania ankietowego mieszkańcy uznali *sytuację na rynku pracy* jako największy problem obszaru LGD – taką odpowiedź wskazało aż 27% ankietowanych osób. Z kolei najistotniejszym efektem wdrażania LSR według lokalnej społeczności powinno być zwiększenie ilości *miejsc pracy* (21% odpowiedzi), a wskazanym rezultatem powinien być *spadek bezrobocia* (19% odpowiedzi). Ponadto istotnym zagrożeniem dla rozwoju obszaru według społeczności lokalnej jest niestabilna sytuacja na rynku pracy.

5. Opieka społeczna

W każdej z gmin wchodzących w skład LGD powołany jest Ośrodek Pomocy Społecznej, który zajmuje się świadczeniem usług specjalistycznych i opiekuńczych dla osób starszych oraz będących w trudnej sytuacji życiowej. W ten sposób podejmowana jest walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym grup, które są w szczególnym stopniu nimi zagrożone. Na obszarze LGD zgodnie z danymi GUS z pomocy społecznej w 2013 roku korzystało 3 632 osoby, co dało łącznie 101 osób w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Wartość ta zdecydowanie przekroczyła średnią dla kraju (83) i województwa małopolskiego (67), sytuacja była jednak korzystniejsza niż w województwie świętokrzyskim (111). W analizowanym okresie liczba osób korzystających z pomocy społecznej cały czas się zwiększała, w 2009 roku osiągnęła wynik 94 osoby, natomiast w 2013 roku wskaźnik ten wzrósł do 101 osób. Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w 2013 roku wyniósł 10,1% przy średniej dla Polski 8,3%, dla województwa małopolskiego 6,7%, a województwa świętokrzyskiego 11,1%. Osoby korzystające z pomocy społecznej zamieszkiwały łącznie w 2013 roku 1 146 gospodarstw na obszarze LGD.

Z analizy wskaźnika dotyczącego udziału dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku wynika, iż jego wartość na obszarze LGD wynosiła w 2013 roku 46,8%. Zauważalny był spadek tego wskaźnika, jednak jego wartość pozostawała nadal wyższa od średniej dla kraju (30,4%) oraz województw małopolskiego (32,8%) i świętokrzyskiego (39,5%).

Średni udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD w latach 2009–2013 wyniósł 16,6%. Wynik ten był wyższy od wartości odnotowanej dla Polski (14,6%) i województwa małopolskiego (14,4%), natomiast przyjmował niższą wartość niż średnia dla województwa świętokrzyskiego (19,2%).

Dane dotyczące pomocy społecznej nie są korzystne w porównaniu do Polski oraz województwa małopolskiego, co może oddziaływać na zjawiska związane z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Problemy te jednak nie występują w dużej skali.

6. Dostęp do infrastruktury publicznej i komunalnej

Odzwierciedleniem potencjału ludnościowego obszaru LGD jest wskaźnik liczby uczniów szkół podstawowych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Wskaźnik ten wyniósł w 2013 roku na obszarze LGD 47 i był niższy od średnich odnotowanych dla Polski (56) i województwa małopolskiego (59) oraz równy średniej województwa świętokrzyskiego (47). W analizowanym pięcioleciu widoczna jest niekorzystna tendencja.

O poziomie szkolnictwa na całym obszarze świadczą wyniki sprawdzianu w klasie 6 szkoły podstawowej oraz wyniki egzaminów gimnazjalnych, będące zakończeniem tego etapu nauki. Porównując wyniki z obszaru LGD do średnich wyników krajowych i wojewódzkich – wypadają one niekorzystnie na obydwu etapach kształcenia.

O polityce społecznej oraz dostępie do wysokiej jakości usług publicznych świadczy odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. W 2013 roku wartość tego wskaźnika wynosiła dla obszaru LGD 61,9%, co było wartością niższą zarówno dla średniego wyniku kraju (74,1%), jak również województw małopolskiego (73,4%) i świętokrzyskiego (71%). W analizowanym okresie zauważalny jest znaczący wzrost tego wskaźnika o 24,4 punkty

procentowe. Na całym obszarze LGD nie ma natomiast placówki żłobkowej, która zajmowałaby się opieką dzieci poniżej 3. roku życia.

Na obszarze LGD funkcjonuje łącznie 11 bibliotek i filii, które są zlokalizowane w każdej z gmin. Z kolei na obszarze czterech gmin (Gręboszów, Olesno, Bejsce, Skalbmierz) funkcjonują domy i ośrodki kultury, kluby lub świetlice wiejskie, które prowadzą działalność związaną z organizacją imprez i wydarzeń kulturalnych.

Udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem gmin wchodzących w skład LGD wyniósł 3,7% wszystkich wydatków w okresie 2009–2014. Wynik ten był wyższy od średniej województwa świętokrzyskiego (3,2%), natomiast niższy od średniej dla Polski (3,8%) i województwa małopolskiego (4,0%).

Średni odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji na obszarze LGD w 2013 roku był prawie pięciokrotnie niższy niż średnia dla Polski (65,1%) oraz czterokrotnie niższy niż średnia dla województwa małopolskiego (56,0%) i województwa świętokrzyskiego (52,5%) – wynosił 13,1%.

Wskaźnik dotyczący przydomowych oczyszczalni ścieków w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na całym obszarze LGD „Perły Ponidzia” w 2013 roku był bardzo wysoki – wynosił 124. W porównaniu do jednostek samorządu terytorialnego wyższego rzędu prezentował się bardzo korzystnie.

Średni udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD wyniósł 6,6% w latach 2009–2014. Wynik ten był niższy od wartości odnotowanych dla jednostek terytorialnych wyższego rzędu, które wynosiły 7,1% dla Polski, 7,4% dla województwa małopolskiego i 7,5% dla województwa świętokrzyskiego.

7. Tożsamość, tradycja, dziedzictwo kulturowe, potencjał turystyczny

Obszar LGD charakteryzuje się wysokim stopniem spójności dzięki oddziaływaniu tych samych tradycji regionalnych, obyczajów i kultury, która kształtowała się na tym terenie w przeszłości. Ponadto na całym obszarze występuje duża liczba obiektów dziedzictwa kulturowego.

Spójność historyczna i kulturowa jest związana z:

- położeniem w historycznej krainie Małopolski,
- pozostawaniem pod zaborem austriackim,
- podobnym układem zabudowy wiejskiej,
- strojem regionalnym Krakowiaków Wschodnich,
- występowaniem licznych zabytków sakralnych,
- występowaniem obiektów kultury materialnej o dużej wartości historycznej i kulturowej,
- aktywną działalnością Ochotniczych Straży Pożarnych.

Najwcześniejsze ślady osadnictwa na terenach objętych LGD pochodzą z VI w. p.n.e., co potwierdzają liczne badania archeologiczne i wykopaliska. Pozostałością dawnych kultur, a zarazem dowodem na ich istnienie są zlokalizowane na terenie poszczególnych gmin stanowiska archeologiczne, ślady dawnych grodów i odnalezione przedmioty codziennego użytku. Dzięki wczesnym początkom i rozwojowi osadnictwa na opisywanych terenach powstało wiele unikalnych obiektów o wysokich wartościach historycznych i kulturowych. Każda z gmin posiada zabytki i miejsca godne odwiedzenia.

Na terenie Gminy Bejsce znajdują się liczne stanowiska i obiekty archeologiczne, najcenniejsze z nich są wpisane do rejestru zabytków, zlokalizowane są w: Bejskach (4 kurhany), Czyżowicach (2 kurhany), Sędziszowicach (2 kurhany), Grodowicach (1 kurhan).

Do zasobów kulturowych Gminy Bejsce zaliczane są zabytki architektury występujące w tradycyjnych, historycznych wsiach. Na terenie całej gminy występują liczne przydrożne kapliczki, znajdują się również grotty (tunele) podziemne prowadzące od kościoła w kierunku Wiślicy, pochodzące z czasów najazdów tatarskich⁶. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa⁷ na dzień 30 czerwca 2015 roku na terenie gminy znajdują się następujące zabytki nieruchomości:

- zespół kościoła parafialnego w Bejskach: kościół pw. św. Mikołaja, cmentarz przykościelny, dzwonnica;
- zespół pałacowy w Bejskach: pałac, 1802 r., park i ogród, 2 poł. XIX wieku.

Pierwsze wzmianki o powstaniu wsi Bolesław pochodzą z XIII wieku. Tak wczesne osadnictwo wiązało się z bardzo urodzajnymi glebami. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa na dzień 30 czerwca 2015 roku na terenie gminy znajdują się następujące zabytki nieruchomości:

- kościół parafialny pw. św. Wojciecha i dzwonnica w miejscowości Bolesław;
- Dom Gromadzki, obecnie plebania w Samocicach.

Na terenie Gminy Czarnocin występują także ślady dawnego osadnictwa. Ziemia te pozostawały w kręgu kultury pucharów lejkowatych, kultury ceramiki sznurowej, kultury trzcinieckiej, kultury łużyckiej i kultury przeworskiej. Szczególnie ważnym obiektem jest pochodzący z okresu wczesnośredniowiecznego rezerwat archeologiczny „Stradów”, obejmujący jedno z największych założeń obronnych w Polsce. Ponadto na terenie Gminy Czarnocin znajdują się liczne stanowiska archeologiczne⁸. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa na dzień 30 czerwca 2015 roku znajdują się następujące zabytki nieruchomości:

- pozostałości zespołu dworskiego w miejscowości Cieszkowy: zbór ariański, park;
- park w miejscowości Ciuślice;
- stodoła nr 13 w miejscowości Ciuślice;
- kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, cmentarz kościelny w miejscowości Czarnocin;
- park w miejscowości Czarnocin;
- park w miejscowości Dębiany;
- zbór ariański w miejscowości Kolosy;
- park w miejscowości Miławczyce;
- kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła i dzwonnica w miejscowości Sokolina;
- drewniany kościół parafialny pw. św. Bartłomieja oraz dzwonnica w miejscowości Stradów.

Obszar dzisiejszej Gminy Gręboszów znajdował się niegdyś w centrum państwa Wiślan, które było dobrze zorganizowane, posiadało wiele grodów i strażnic. Liczne wylewy Wisły i Dunajca sprawiły, że część wsi istniejących w średniowieczu znalazła się pod wodą. Struktura własnościowa terenów obecnej Gminy Gręboszów ukształtowała się w okresie od 1 poł. XII do poł. XIV wieku. Z Gręboszowem wiążą się nazwiska dwóch znanych postaci, wywodzących się z tej wsi: Jakub Bojko – działacz ludowy oraz major Henryk Sucharski – dowódca załogi Westerplatte.

⁶ Samorządowy Portal Internetowy Gminy Bejsce, www.bejsce.com.pl.

⁷ Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl.

⁸ Strona internetowa Urzędu Gminy w Czarnocinie, www.czarnocin.com.pl.

Pamiętki po nich zgromadzone są w Izbie Pamięci w Szkole Podstawowej w Gręboszowie⁹. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa na dzień 30 czerwca 2015 roku na terenie gminy znajdują się następujące zabytki nieruchomości:

- kaplica mszalna pw. Opieki NMP, otoczenie z drzewostanem, ogrodzenie w miejscowości Borusowa;
- park dworski w miejscowości Borusowa;
- kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie;
- cmentarz rzymsko-katolicki w Gręboszowie;
- kościół parafialny pw. św. Zygmunta, drewniano-murowany w Żelichowie.

Pierwsze wzmianki o wsi Mędrzechów pochodzą z XIV wieku – była wtedy wsią królewską w starostwie nowokorczyńskim. Ale wieś powstała już prawdopodobnie w XI lub XII wieku. Samo jej powstanie i rozwój wiąże się ściśle z bliskością Wisły oraz przebiegającymi w tym miejscu szlakami komunikacyjnymi. Mędrzechów należał do parafii w Bolesławiu i dopiero w 1917 roku utworzono samodzielną ekspozyturę tej parafii¹⁰. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa na dzień 30 czerwca 2015 roku na terenie gminy znajdują się następujące zabytki nieruchomości:

- kościół parafialny pw. NMP Królowej Polski, cmentarz kościelny z ogrodzeniem w Mędrzechowie.

Olesno istniało już w 1375 roku, czego dowodem może być istniejąca już wtedy miejscowa parafia. Ogromne straty i spustoszenia przyniosły walki wojenne zarówno I, jak i II wojny światowej. 5 grudnia 1945 roku zostały przeprowadzone pierwsze po wyzwoleniu wybory do rad narodowych, zaś siedzibą nowej jednostki stała się miejscowość Olesno. We wsi Zalipie mieści się ośrodek ludowego malarstwa dekoracyjnego. Malowidłami pokryte są zewnętrzne ściany domów oraz budynków gospodarczych. Felicja Curyłowa była najznamienitszą postacią zalipiańskiego malarstwa, zmarła w 1974 roku. Dzięki niej powstał we wsi ośrodek lokalnego malarstwa, w całości należący do miejscowych artystek¹¹. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa na dzień 30 czerwca 2015 roku na terenie gminy znajdują się następujące zabytki nieruchomości:

- fortalicja polowa, ziemna, w miejscowości Ćwików;
- park dworski w miejscowości Niwka;
- kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Oleśnie.

Opatowiec otrzymał prawa miejskie w 1271 roku, natomiast pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą z XI wieku. W wyniku najazdu Tatarów w roku 1241 i 1259 Opatowiec został doszczętnie zniszczony i tylko dzięki zaangażowaniu mieszkańców ponownie odbudowany. Podczas I wojny światowej został zajęty przez wojsko Austrii, które utworzyło w nim front wojenny. Miasto po raz kolejny zostało doszczętnie zniszczone, a po zakończeniu wojny przystąpiono do jego odbudowy¹². W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa na dzień 30 czerwca 2015 roku na terenie gminy znajdują się następujące zabytki nieruchomości:

- park w miejscowości Kamienna;
- kościół parafialny pw. św. Barbary, dzwonnica-brama w miejscowości Kocina;

⁹ Strona internetowa Urzędu Gminy w Gręboszowie, www.greboszow.pl.

¹⁰ Strona internetowa Urzędu Gminy w Mędrzechowie, www.medrzechow.net.

¹¹ Strona internetowa Urzędu Gminy w Oleśnie, www.gminaolesno.pl.

¹² Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Gminy Opatowiec, www.bip.gminy.com.pl/opatowiec.

- kościół parafialny pw. św. Jakuba w Opatowcu;
- cmentarz wojenny z I wojny światowej w Opatowcu;
- dzwonnica-brama przy kościele parafialnym w Rogowie, bramka w ogrodzeniu;
- zespół dworski w Rogowie: pozostałości zabudowań dworskich, park.

Pierwsze wzmianki o Skalbmierzu pochodzą z 1217 roku, co świadczy o tym, że podobnie jak w przypadku gmin sąsiednich, na terenie dzisiejszej Gminy Skalbmierz osadnictwo również rozwijało się we wczesnym średniowieczu. Przełomowym momentem w historii miasta było otrzymanie od króla Kazimierza Wielkiego dokumentu lokacyjnego. Stało się to 20 lutego 1342 roku na zamku w Krakowie. Zabudowa miasta rozwinęła się samorzutnie wzdłuż traktu łączącego Kraków przez Wiślicę z Sandomierzem, który za Jagiellonów nabrał znaczenia, jako jedna z dróg na Litwę¹³. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa na dzień 30 czerwca 2015 roku na terenie gminy znajdują się następujące zabytki nieruchome:

- park w Drożejowicach;
- park w Kobylnikach;
- kościół parafialny pw. św. Mikołaja, dzwonnica w miejscowości Małuszów;
- kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela w Skalbmierzu;
- kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, drewniany, w miejscowości Topola;
- park w miejscowości Topola.

Podsumowując, tereny należące do poszczególnych gmin, które tworzą obszar oddziaływania LGD „Perły Ponidzia”, są do siebie podobne pod względem dziedzictwa kulturowego, wykształconego w wyniku ich uwarunkowań historycznych. Na całym obszarze zlokalizowana jest duża liczba obiektów dziedzictwa kulturowego oraz liczne stanowiska archeologiczne. Jest to bardzo korzystne z punktu widzenia przedsięwzięć, jakie mają być realizowane wspólnie w ramach LGD, ponieważ ułatwia to wspólne działania.

Analiza mocnych i słabych stron stworzona przez mieszkańców podczas konsultacji społecznych wskazuje *walory turystyczne (położenie, zasoby naturalne i kulturowe)* jako najmocniejszą stronę obszaru – 30% odpowiedzi. Jednocześnie tylko niewielka część ankietowanych osób uznała *infrastrukturę turystyczną* za potencjał obszaru (9% odpowiedzi), natomiast *zbyt małą atrakcyjności i dostępność turystyczną* (8% odpowiedzi) wskazano jako problem obszaru. Ponadto w odczuciu mieszkańców istniejące walory dziedzictwa lokalnego i kulturowego są niedostatecznie wykorzystywane i promowane. Powrót zainteresowania rodzimymi tradycjami i kulturą może przyczynić się do zachowania dziedzictwa kulturowego oraz wzmocnić tożsamość lokalną, natomiast zagrożeniem dla rozwoju całego obszaru będzie zanikanie tych więzi i utożsamiania się z regionem. Zwiększenie dostępności miejsc rekreacji i wypoczynku poprzez doinwestowanie słabo rozwiniętej infrastruktury rekreacyjnej również będzie pozytywnie oddziaływać na więzi społeczne. Ponadto lokalna społeczność zwróciła uwagę na niezadowalającą ofertę spędzania wolnego czasu.

¹³ Strona internetowa Urzędu Miasta i Gminy w Skalbmierzu, www.skalbmierz.eu.

8. Podsumowanie i wnioski z części diagnostycznej – określenie grup docelowych, w tym defaworyzowanych oraz obszarów interwencji

Diagnoza obszaru przeprowadzona na podstawie danych statystycznych oraz szeroko prowadzonych konsultacji społecznych pozwoliła wskazać największe problemy występujące na obszarze wszystkich gmin wchodzących w skład LGD „Perły Ponidzia”. Znaczącym problemem obszaru jest słabo rozwinięty poziom przedsiębiorczości, co ma swoje odzwierciedlenie w wysokim wskaźniku bezrobocia oraz zubożenia mieszkańców. Tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju sektora gospodarczego oraz społecznego może przyczynić się do wzrostu zaangażowania lokalnej społeczności w rozwój obszaru.

Pogłębiona analiza obszaru pozwala wyróżnić **4 grupy docelowe**, wymagające szczególnego wsparcia podczas realizacji LSR. Pierwszą z nich stanowią **mieszkańcy** obszaru LGD, ponieważ wszystkie działania realizowane w ramach Strategii mają za zadanie służyć zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności oraz przyniesieniu korzyści ze wszystkich zaplanowanych obszarów interwencji. Drugą grupą są **turyści** jako odbiorcy działań wskazanych w LSR, ze względu na istniejące walory turystyczne, które mogą przyczynić się do rozwoju obszaru. Kolejną grupę, którą można wskazać na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz danych statystycznych są **przedsiębiorcy**, ze względu na bardzo niską liczbę wpisanych podmiotów do rejestru REGON, ponad dwukrotnie niższą niż średnia dla kraju. Wspieranie przedsiębiorców będzie wpływać na spadek bezrobocia, czego skutkiem będzie podniesienie poziomu jakości życia mieszkańców. Ponadto grupa ta została wskazana podczas badania ankietowego jako jedna z głównych grup, które wymagają szczególnego wsparcia. Przedsiębiorcy będą wspierani poprzez dofinansowanie powstawania nowych oraz rozwijania istniejących przedsiębiorstw. Ostatnią wyróżnioną grupę stanowią **członkowie organizacji społecznych** – liczba działających stowarzyszeń i organizacji jest wyższa niż średnia dla kraju i województw, jednak słabe zaangażowanie lokalnej społeczności oraz zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej były często wskazywane przez mieszkańców jako problem obszaru. Dalsze wspieranie tych grup wzmocni utożsamianie się lokalnej społeczności z obszarem LGD, zwiększy przywiązanie do tradycji oraz umocni lokalnych liderów. Organizacje pozarządowe będą wspierane dzięki dofinansowaniu wydarzeń służących wzmocnianiu aktywności i zaangażowania mieszkańców oraz budowania więzi społecznych i przywiązania do tradycji regionu.

Ponadto w ramach grup docelowych została również wskazana **grupa defaworyzowana**, którą stanowią **kobiety**, ze względu na utrudniony dostęp do rynku pracy, gdzie – szczególnie na obszarach wiejskich – oferty pracy kierowane są głównie do mężczyzn. Grupa ta została również wskazana ze względu na niską liczbę działalności gospodarczych prowadzonych przez kobiety. Dzięki działaniom skierowanym do grupy defaworyzowanej zapewniona będzie możliwość rozwoju zawodowego kobiet, które często nie mogą znaleźć pracy po urodzeniu i wychowaniu dziecka.

Z przeprowadzonej analizy obszaru można stwierdzić, iż obok grup docelowych i defaworyzowanej należy również wyróżnić trzy obszary wymagające wsparcia oraz rozwijania, zdefiniowane jako branże gospodarcze (wg sekcji i działu PKD), mające istotne znaczenie dla całego obszaru LGD.

Pierwszą wyróżnioną branżą jest branża wg sekcji G – **handel hurtowy i detaliczny**, ze względu na największą ilość zarejestrowanych działalności właśnie w tym sektorze. Branża ta związana jest głównie z rozwojem przedsiębiorczości, który jest priorytetem rozwoju całego obszaru LGD. Kolejną wyróżnioną branżą na podstawie konsultacji społecznych jest

branża turystyczna wg sekcji I – **działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi**. Branża ta została wskazana ze względu na istniejące zasoby dziedzictwa naturalnego i kulturowego obszaru oraz czyste środowisko, często wskazywane przez uczestników konsultacji społecznych jako największy potencjał obszaru. Rozwój turystyki jest postrzegany jako możliwość aktywizacji mieszkańców pod względem przedsiębiorczości oraz zaangażowania społecznego. Trzecią wyróżnioną branżą jest **działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją** zdefiniowana wg sekcji R. Na obszarze LGD działają liczne zespoły i organizacje zajmujące się organizowaniem licznych imprez i wydarzeń służących zachowaniu więzi społecznych i tożsamości regionalnej. Wspieranie działalności związanych z tą branżą może przyczynić się do umacniania więzi społecznych, szczególnie ludzi młodych, którzy będą utożsamiać się z obszarem. Widoczne jest zatem, iż branże które zostały wskazane są istotne ze względu na rozwój obszaru oraz się wzajemnie uzupełniają.

Diagnoza przeprowadzona na potrzeby ubiegania się o dodatkowe środki w ramach realizacji LSR.

Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia” przeprowadziła ankiety wśród mieszkańców obszaru. W ankiecie zostały zawarte pytania dotyczące rozwoju przedsiębiorczości. W trakcie przeprowadzenia diagnozy do biura wpłynęło 35 ankiet. Z badania ankietowego wynika, iż ponad 70% (25 osób) ankietowanych jest zainteresowanych środkami na powstanie nowej działalności gospodarczej. Jedynie niecałe 30% (10 osób) potwierdziło chęć pozyskania środków na rozwój istniejącej działalności. Kolejny wynik badania potwierdza, iż 100 procent badanych zainteresowanych środkami na powstanie nowej działalności gospodarczej wyraziło chęć złożenia wniosków już w II połowie 2019 roku, co oznacza duże zainteresowanie środkami na otwarcie działalności. W kwestii środków finansowych z badania ankietowego wynika, iż najbardziej interesującą kwotą na otwarcie nowej działalności gospodarczej jest kwota 70 000,00 zł, 18 osób, czyli 72% badanych zainteresowanych środkami na powstanie nowej działalności gospodarczej uznało tę kwotę za odpowiednią do sfinansowania kosztów otwarcia nowego przedsiębiorstwa, kolejną kwotą były środki w wysokości 60 000,00 zł, za którymi opowiedziało się 5 z zainteresowanych środkami na powstanie nowej działalności gospodarczej badanych osób (20%), kwota 100 000,00 zł okazała się wystarczająca dla 2 z zainteresowanych środkami na powstanie nowej działalności gospodarczej badanych osób (8%). Powyższe badanie ankietowe potwierdza, iż najlepsze dla lokalnej społeczności będzie zabezpieczenie funduszu na tworzenie nowych podmiotów gospodarczych, które cieszyło się zainteresowaniem w latach 2016/2017. Podczas naborów 3/2016 (1.1.6 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych), oraz 4/2016 i 1/2017 (1.1.5 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez kobiety) do biura LGD wpłynęło 18 wniosków, natomiast środki finansowe pozwoliły na wsparcie jedynie 15 nowych podmiotów w wysokości po 80 000,00 zł. Z powyższej diagnozy wynika jednoznacznie, iż najbardziej efektywne będzie przeznaczenie pozyskanych dodatkowych środków finansowych na przedsięwzięcie 1.1.6 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych oraz obniżenie kwoty dotacji z 80 000,00 zł na 70 000,00 zł. Pozwoli to racjonalnie zagospodarować pozyskane fundusze i wpłynie na rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD „Perły Ponidzia”.

Dzięki przeprowadzeniu naboru w zakresie podejmowania działalności powstanie 7 nowych podmiotów gospodarczych, które zagwarantują co najmniej 7 nowych miejsc pracy.

Diagnoza przeprowadzona na potrzeby ubiegania się o dodatkowe środki w ramach realizacji LSR (II bonus).

W styczniu 2020 r. w związku z zakwalifikowaniem się LGD „Perły Pomorza” do ubiegania o podwyższenie wysokości środków finansowych o 480 000 zł na wsparcie realizacji operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR) przeprowadzono ankietę wśród mieszkańców obszaru.

W ankiecie zostały zawarte pytania dotyczące rozwoju przedsiębiorczości, realizacji projektu grantowego oraz rozwoju ogólnodostępnej, niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej. W trakcie przeprowadzenia diagnozy do biura wpłynęło 20 ankiet. Z badania ankietowego wynika, iż 45% (9 osób) ankietowanych jest zainteresowanych środkami na powstanie nowej działalności gospodarczej, jedynie 10% (2 osoby) potwierdziło chęć pozyskania środków na rozwijanie istniejącej działalności, 30% (6 osób) ankietowanych jest zainteresowanych środkami na realizację rozwoju ogólnodostępnej, niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej a 15% (3 osoby) potwierdziło chęć pozyskania środków na realizację projektu grantowego. Biorąc pod uwagę, że LGD ubiegając się o zwiększenie środków finansowych na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR zobligowana jest do przeznaczenia co najmniej 50% tych środków na operacje dotyczące rozwoju przedsiębiorczości przeznaczono 240 000 zł na powstanie nowej działalności gospodarczej, co pozwoli udzielić 4 dotacje po 60 000 zł. Pierwotnie w LSR na podejmowanie działalności przeznaczone zostały środki w wysokości 80 000 zł, następnie po przeprowadzeniu badania ankietowego (I bonus) ustalono kwotę na 70 000 zł. Ostatecznie obecnie ustalona kwota wsparcia na premie wynosi 60 000 zł, co związane jest z ograniczoną ilością środków w wysokości 240 000 zł. Ponadto podczas naboru 1/2019 ogłoszonego ze środków I bonusu (1.1.6 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych) do biura LGD wpłynęło 13 wniosków, natomiast pozyskane środki finansowe pozwoliły na wsparcie jedynie 7 nowych podmiotów w wysokości po 70 000 zł.

W odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez lokalne organizacje pozarządowe rekomendowane jest wprowadzenie zmian w zakresie przedsięwzięcia 1.2.1 z „Infrastruktura rekreacyjna” na „Infrastruktura rekreacyjna lub kulturalna”. Potrzeba działań w obszarze rozwoju infrastruktury rekreacyjnej jest nadal aktualna, natomiast oprócz infrastruktury rekreacyjnej pojawiło się także zapotrzebowanie na realizację zadań z zakresu infrastruktury kulturalnej.

Pozostałe 240 000 zł przeznaczono na przedsięwzięcie 1.2.1 Infrastruktura rekreacyjna lub kulturalna. Przedsięwzięcie to będzie realizowane w ramach konkursu, gdzie maksymalna kwota dofinansowania wynosi do 120 000 zł, w związku z powyższym zwiększono wskaźnik produktu o 2 szt. Dodatkowo środki, które pozostały po rozliczeniu projektów w ramach LSR również zostały przeznaczone na przedsięwzięcie 1.2.1. (łącznie będą to środki w wysokości 70 776 zł) co spowodowało zwiększenie wskaźnika produktu o 1 szt.

Wynik badania potwierdza, iż rozwój ogólnodostępnej, niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej oraz powstanie nowej działalności gospodarczej wzbudziły największe zainteresowanie wśród ankietowanych

Diagnoza przeprowadzona na potrzeby ubiegania się o dodatkowe środki w ramach realizacji LSR

W związku z pojawieniem się możliwości uzyskania dodatkowych środków na realizację LSR dokonano oceny bieżącej i przyszłej sytuacji obszaru objętego LSR i podjęto decyzję o wszczęciu działań w celu wprowadzania ewentualnych zmian do LSR. Analizując diagnozę obszaru LSR ustalono, że należy kontynuować wcześniej podjęte decyzje i przeprowadzić dodatkowe nabory wniosków w zakresie przedsięwzięcia 1.1.6 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych oraz 1.2.1 Infrastruktura rekreacyjna lub kulturalna. Na przedsięwzięcie w zakresie podejmowania działalności gospodarczej LGD zobligowana jest przeznaczyć co najmniej 35% z dodatkowych środków.

W związku z powyższym na przedsięwzięcie 1.1.6 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przeznaczono kwotę 540 000 zł, co pozwoli na wsparcie 9 nowych podmiotów w wysokości po 60 000 zł. W zakresie przedsięwzięcia 1.2.1 Infrastruktura rekreacyjna lub kulturalna przeznaczono kwotę 960 000 zł, które będzie realizowane w ramach konkursu, gdzie maksymalna kwota dofinansowania wynosi do 150 000 zł.

Jednocześnie mając na uwadze zgłaszane przez lokalne stowarzyszenia zainteresowanie tematyką Smart Village w ramach zwiększonego w 2021 roku budżetu zaplanowano wdrożenie projektu grantowego z zakresu Smart Village. Założenia i cele projektów Smart Village idealnie wpisują się w diagnozę i potrzeby społeczności określone w LSR. Wypracowane i ujęte w koncepcjach rozwoju pomysły, które powstaną w ramach tego projektu, będą nadawały kierunek rozwoju obszarom nimi objętym i będą mogły być wdrażane i finansowane z różnych źródeł.

Rozdział IV Analiza SWOT

Tabela 8 Analiza SWOT obszaru LGD „Perły Ponidzia”

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
1. Położenie geograficzne	Rozdział III.1	1. Mała liczba atrakcyjnych miejsc pracy	Rozdział III.3
2. Wysokiej jakości gleby, korzystne dla rozwoju rolnictwa	Rozdział III.1	2. Niska liczba nowo oddanych budynków w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Rozdział III.1
3. Walory środowiskowe sprzyjające rozwojowi rolnictwa ekologicznego	Rozdział III.1	3. Mała gęstość zaludnienia	Rozdział III.2
4. Powierzchnie rolne zajmujące 88,7% wszystkich powierzchni obszaru	Rozdział III.1	4. Ujemna wartość współczynnika przyrostu naturalnego i salda migracji w przeliczeniu na 1 000 osób	Rozdział III.2
5. Duży udział procentowy gospodarstw o powierzchni 1–5 ha i więcej	Rozdział III.3	5. Niekorzystna struktura ekonomicznych grup wieku (wyższy udział osób w wieku poprodukcyjnym oraz niższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu do Polski oraz województw małopolskiego i świętokrzyskiego)	Rozdział III.2
6. Wzrastający i wyższy niż średnia dla Polski, województwa małopolskiego i województwa świętokrzyskiego wskaźnik liczby działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych	Rozdział III.3	6. Mała liczba zarejestrowanych i nowo rejestrowanych corocznie podmiotów w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Rozdział III.3
7. Duża liczba obiektów dziedzictwa kulturowego na obszarze LGD	Rozdział III.7	7. Liczba osób pracujących przypadająca na 1 000 mieszkańców mniejsza niż dla Polski i obu województw	Rozdział III.4
8. Liczne stanowiska i obiekty archeologiczne na obszarze LGD	Rozdział III.7	8. Niska liczba podmiotów zarejestrowanych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Rozdział III.3
9. Bezpośrednie położenie nad Wisłą	Rozdział III.1	9. Niskie dochody ogółem oraz dochody podatkowe przypadające na jednego mieszkańca gmin LGD	Rozdział III.3
-	-	10. Niski udział podatku dochodowego od osób fizycznych i od osób prawnych w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa	Rozdział III.3
-	-	11. Niska wartość udziału dochodów własnych w dochodach ogółem	Rozdział III.3
-	-	12. Niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych	Rozdział III.4

-	-	13. Wyższa stopa bezrobocia na terenie powiatu dąbrowskiego i kazimierskiego w porównaniu do kraju i województwa małopolskiego	Rozdział III.4
-	-	14. Wyższy od średnich dla kraju i województwa małopolskiego wskaźnik bezrobocia	Rozdział III.4
-	-	15. Przeciętne wynagrodzenie na poziomie powiatu dąbrowskiego i kazimierskiego niższe niż średnia dla Polski i województwa małopolskiego i świętokrzyskiego	Rozdział III.4
-	-	16. Wzrastająca i wyższa niż średnia dla Polski i województwa małopolskiego liczba osób objętych pomocą społeczną	Rozdział III.5
-	-	17. Niekorzystne wyniki egzaminów w szkołach podstawowych i gimnazjach	Rozdział III.6
-	-	18. Niski odsetek osób korzystających z kanalizacji	Rozdział III.6
-	-	19. Niski udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska	Rozdział III.6
-	-	20. Słaba współpraca między samorządami, sektorem społecznym i mieszkańcami	Rozdział III.3
-	-	21. Niewystarczające wykorzystanie i promocja zasobów dziedzictwa lokalnego i kulturowego	Rozdział III.7
-	-	22. Niezadowalająca oferta spędzania wolnego czasu	Rozdział III.7
-	-	23. Niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców	Rozdział III.3
-	-	24. Słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjna	Rozdział III.7
-	-	25. Niski poziom świadomości społecznej i obywatelskiej.	Rozdział III.3
Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
1. Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć	Rozdział III.3	1. Depopulacja mieszkańców	Rozdział III.2
2. Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa	Rozdział III.1	2. Wzrost atrakcyjności sąsiednich obszarów	Rozdział III.3
3. Rozwój Internetu oraz nowoczesnych dróg komunikacji i promocji	Rozdział III.3	3. Sytuacja ekonomiczno-polityczna na świecie	Rozdział III.3
4. Rosnąca popularność inicjatyw oddolnych i odpowiedzialności społecznej	Rozdział III.3	4. Klęski żywiołowe (powodzie, susze)	Rozdział III.1
5. Zróżnicowanie źródeł dochodów na obszarach wiejskich	Rozdział III.3	5. Skomplikowane procedury aplikowania o środki finansowe	Rozdział III.3

		oraz brak środków na wkład własny	
6. Zawiązanie trójsektorowych partnerstw na rzecz rozwoju obszaru	Rozdział III.3	6. Niestabilna sytuacja na rynku pracy	Rozdział III.4
7. Zmiany prawne ułatwiające zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej	Rozdział III.3	7. Zanikanie tożsamości regionalnych i więzi społecznych	Rozdział III.7
8. Wydłużająca się przeciętna długość życia	Rozdział III.2	8. Odływ młodych, wykształconych osób	Rozdział III.2
9. Powrót zainteresowania rodzimymi tradycjami i kulturą	Rozdział III.7	9. Ograniczenia prawne (przepisy budowlane, ochrona środowiska).	Rozdział III.3
10. Rosnący popyt na ekologiczne produkty rolne	Rozdział III.1		-

Źródło: opracowanie własne

Wnioski z Analizy SWOT

Przeprowadzona analiza SWOT pozwoliła zidentyfikować pozytywne i negatywne czynniki wewnętrzne, czyli mocne i słabe strony obszaru oraz czynniki zewnętrzne, czyli szanse i zagrożenia z punktu widzenia rozwoju obszaru LGD.

Jednym z głównych atutów obszaru jest jego położenie geograficzne oraz walory naturalne. Dobry stan środowiska, brak uciążliwych zakładów przemysłowych w pobliżu, wysokiej jakości gleby – wszystko to składa się na idealne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Stale zwiększająca się moda na eko-żywność i zdrowy styl życia może być dużą szansą dla rozwoju tego terenu. Zwracają na to uwagę również wszyscy uczestnicy konsultacji społecznych. Zasoby dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz liczne obiekty archeologiczne na obszarze LGD są mocną stroną obszaru, którą można wykorzystać do rozwoju.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że mieszkańcy upatrują szanse w rosnącym popycie na produkty ekologiczne oraz we wzroście świadomości ekologicznej całego społeczeństwa. Promowanie aktywnego stylu życia może wpłynąć pozytywnie na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich oraz zwiększyć atrakcyjność turystyczną regionu. W tym kontekście należy zwrócić również uwagę na możliwe zagrożenia, w szczególności wzrost atrakcyjności sąsiednich obszarów, który może przyczynić się do spowolnienia rozwoju obszaru LGD, ale jednocześnie wpłynąć na jego rozwój.

Słabymi stronami obszaru LGD jest niewątpliwie mała atrakcyjność inwestycyjna obszaru, co przekłada się na niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Uczestnicy konsultacji społecznych wskazali przede wszystkim na niewystarczającą liczbę atrakcyjnych miejsc pracy, które mogłyby zatrzymać na obszarze młodych, wykształconych ludzi. Brakuje zachęt dla potencjalnych inwestorów, wsparcia merytorycznego dla przedsiębiorców oraz atrakcyjnych terenów pod inwestycje. Odzwierciedla to mała liczba zarejestrowanych i nowo rejestrowanych corocznie podmiotów w rejestrze REGON na obszarze LGD w porównaniu do kraju oraz województwa świętokrzyskiego i małopolskiego. Szansą wskazywaną podczas konsultacji społecznych, którą należy wykorzystać w tym kontekście jest dostępność zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć. Jednocześnie skomplikowane procedury ubiegania się o środki finansowe oraz wymagane środki na wkład własny beneficjentów, uznawane są jako zagrożenia dla rozwoju.

Słabo rozwiniętą gospodarkę odzwierciedlają wysokie współczynniki stale wzrastającego poziomu bezrobocia. Odnotowywane wartości są wyższe niż dla Polski oraz województw małopolskiego i świętokrzyskiego. Główne problemy w tym zakresie to niewystarczająca ilość miejsc

pracy. Istotnym problemem jest także niski bądź niedostosowany do potrzeb poziom wykształcenia osób bezrobotnych. Zwiększający się poziom bezrobocia jest bezpośrednią przyczyną ubożenia społeczeństwa, co zwiększa liczbę osób korzystających z pomocy społecznej. Wartość tego wskaźnika na obszarze LGD cały czas wzrasta.

Zjawiska zachodzące w sferze demograficznej na tym obszarze są dość niekorzystne i obrazują słabe strony obszaru. Proporcje między ekonomicznymi grupami wieku są niekorzystne. Wyższy udział osób w wieku poprodukcyjnym oraz niższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu do Polski oraz województw małopolskiego i świętokrzyskiego prowadzi do powolnego starzenia się społeczeństwa. Niekorzystne wartości (ujemne) przyjmują także współczynnik przyrostu naturalnego oraz salda migracji, czego odzwierciedleniem jest malejąca liczba mieszkańców obszaru LGD. Problem ten również zauważyli uczestnicy konsultacji społecznych, którzy wskazali depopulację całego obszaru jako jedno z głównych zagrożeń.

Obszar LGD charakteryzuje wysoki wskaźnik dotyczący działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, wyższy niż w kraju, województwie świętokrzyskim i małopolskim. Jednak podczas konsultacji społecznych mieszkańcy wskazali na słabą współpracę między samorządami, organizacjami społecznymi i mieszkańcami oraz między poszczególnymi sektorami. Należy więc podejmować działania wspierające funkcjonowanie istniejących organizacji oraz mające na celu integrowanie społeczeństwa i wzmacnianie tożsamości lokalnej. Zagrożeniom związanym

z zanikaniem więzi społecznych należy przeciwdziałać poprzez wspieranie lokalnych liderów oraz działaczy w organizacjach pozarządowych. Istotnym czynnikiem wzmacniającym utożsamianie się z miejscem i społecznością lokalną są działania integrujące i spajające lokalną społeczność. Wspieranie kapitału społecznego w najbliższych latach będzie stawiane jako nadrzędny cel rozwoju obszarów wiejskich, dlatego zaangażowanie, aktywna społeczność oraz aktywni liderzy są szansą na wzrost popularności inicjatyw oddolnych oraz odpowiedzialności społecznej.

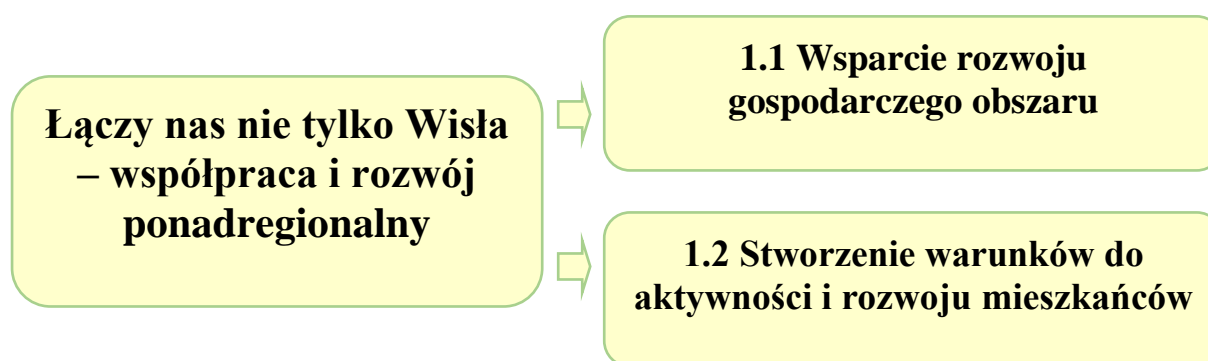
Wszystkie wartości wskaźników odnoszących się do dochodów i wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD wskazują na niekorzystną ich sytuację w porównaniu z Polską, województwem małopolskim czy województwem świętokrzyskim. Niższe są zarówno dochody i wydatki ogółem, jak również średni dochód podatkowy gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Bardzo niekorzystnie prezentuje się udział w podatkach od osób fizycznych, a udział w podatkach od osób prawnych jest marginalny. Oznacza to słabą samodzielność finansową poszczególnych samorządów, która w dużej mierze warunkuje proces świadczenia usług publicznych na wysokim poziomie. Wpływa to niekorzystnie na zdolność realizacji długookresowych zadań o charakterze rozwojowym.

Rozdział V Cele i wskaźniki

Wynikiem przeprowadzonej diagnozy oraz wniosków płynących z analizy SWOT opracowanych na pierwszym etapie prac nad LSR jest wyznaczenie celu głównego i przypisanych im dwóch celów szczegółowych. Wskazane cele przyczynią się do ograniczenia słabych stron obszaru poprzez wykorzystanie istniejących potencjałów. Efektem ich wdrożenia będzie zaś niwelowanie zdiagnozowanych poprzez analizę SWOT problemów.

Należy podkreślić, iż opracowane cele realizowane będą zgodnie z wyznaczonym przez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW) celem szczegółowym 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich” oraz w ramach celów przekrojowych PROW: innowacyjności, ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu. Realizacja celów w ramach Strategii finansowana będzie ze środków EFRROW PROW 2014-2020, jest to jedyne źródło finansowania Strategii.

Poniższy schemat przedstawia cele, które będzie realizować niniejsza Strategia. Ich osiągnięcie będzie służyć społeczności lokalnej i przyniesie korzystne efekty dla rozwoju społecznego i gospodarczego całego obszaru objętego LSR.

Przyjęty do realizacji cel główny wynika bezpośrednio ze specyfiki obszaru, został on podzielony na dwa cele szczegółowe, które bezpośrednio dotyczą zidentyfikowanych w diagnozie i opisanych w analizie SWOT problemów występujących na obszarze LGD.

Cel pierwszy jest bezpośrednio związany z problemami w zakresie przedsiębiorczości i sytuacji panującej na rynku pracy. W ramach celu przewidziane zostały przedsięwzięcia polegające na rozwoju działalności gospodarczych i zakładaniu nowych podmiotów gospodarczych – wyszczególniono środki dla zidentyfikowanej grupy defaworyzowanej jaką stanowią kobiety. Cel ten jest bezpośrednią odpowiedzią na małą liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na obszarze oraz niekorzystne warunki zatrudnienia, na które szczególną uwagę zwracano w trakcie konsultacji społecznych. Duży wskaźnik bezrobocia występujący na obszarze LGD wymusza podjęcie działań, które będą pobudzać i rozwijać przedsiębiorczość wśród mieszkańców. W ramach celu wskazane zostały 4 przedsięwzięcia mające na celu pobudzenie przedsiębiorczości, co powinno przenieść się na realizację operacji w zakresie podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Uwzględnione zostały działania aktywizujące, mające na celu przedstawienie dobrych praktyk biznesowych – tego, w jaki sposób przenieść teorię na praktykę. Zaplanowano operację własną mającą za zadanie integrację branż kluczowych do rozwoju obszaru LGD, które wynikają z przeprowadzonej diagnozy obszaru. Ponadto przewiduje się współpracę z innymi LGD, w tym z

grupami spoza Polski w celu rozwijania działalności gospodarczej – projekt *Kreator przedsiębiorczości*. Przedsięwzięcie będzie realizowane z 20 partnerami w tym z międzynarodowym. W ramach projektu LGD „Perły Ponidzia” będzie realizować zadanie *I Junior – Biznes*, skierowane do uczniów szkół podstawowych, kreujące ideę oszczędzania oraz racjonalnego gospodarowania środkami finansowymi już w najmłodszych latach szkolnych. Celem zadania będzie propagowanie oszczędzania, a dla najbardziej aktywnych uczestników spotkań zorganizowana będzie 10-dniowa Akademia Biznesu dla Juniora.

Wyznaczenie drugiego celu szczegółowego, podnoszącego aktywność społeczną mieszkańców, głównie poprzez wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego, jest odpowiedzią na potrzebę mieszkańców w zakresie zapotrzebowania na zacieśnianie więzi międzyludzkich, poprawę warunków bytowych mieszkańców oraz potrzebę jednoczenia się we wspólnej sprawie. Zaangażowanie społeczne mierzone za pomocą liczby stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców jest większe niż średnia w Polsce czy województwie małopolskim i świętokrzyskim, dlatego należy wykorzystać potencjał jaki jest w liczbie podmiotów działających społecznie. Niemniej jednak mieszkańcy zwracali szczególną uwagę na brak stosownych środków na aktywną działalność na obszarze LGD oraz niewystarczające zaangażowanie się społeczności w rozwój regionalny. Zdaniem lokalnej społeczności zaangażowanie w działalność społeczną jest zbyt niskie, a istniejącemu – brak jest szerszej współpracy pomiędzy podmiotami. Stąd też działania związane ze wzmacnianiem potencjału organizacji pozarządowych oraz z zachowaniem lokalnej tożsamości. Nieoderwalnym elementem tożsamości regionalnej są posiadane zasoby dziedzictwa lokalnego (kulturowego i naturalnego), w związku z czym w LSR wskazane zostały przedsięwzięcia bezpośrednio wynikające z dziedzictwa lokalnego oraz działania mające na celu jego szeroką promocję poza obszarem LGD. Ponadto w odpowiedzi na potrzebę mieszkańców, dotyczącą chęci aktywnego spędzania czasu wolnego oraz integracji różnych środowisk społecznych, przewidziano realizację przedsięwzięć mających na celu rozwój rekreacji na obszarze – ma to również bezpośrednie powiązanie z branżą wskazaną jako kluczowa dla rozwoju obszaru, wspierającą rozwój sektora turystycznego. W ramach celu szczegółowego 2 również został zaplanowany projekt współpracy *Czas na Świętokrzyskie – działania marketingowe*, w ramach którego realizowane będą działania promujące cały obszar LGD, nie tylko gminy położone w województwie świętokrzyskim. Przedsięwzięcie realizowane będzie jednocześnie przez 6 partnerów. Celem projektu jest promocja i rozwój turystyczny obszaru z wykorzystaniem zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Realizacja obydwu celów pozwoli na wzmocnienie tożsamości, wymianę doświadczeń oraz rozwój gospodarczy obszarów po obydwu stronach Wisły poprzez wykorzystanie potencjałów obszaru, a przez to – rozwiązywanie wspólnych problemów i zacieśnianie więzi społecznych wśród mieszkańców.

Podsumowując, efektem osiągnięcia celów ogólnych oraz przypisanych im celów szczegółowych, przedsięwzięć i wskaźników będzie zniwelowanie zidentyfikowanych problemów występujących na obszarze LGD. Aby dokładniej zrozumieć przyjęte w ramach LSR cele, w tabeli 9 zaprezentowano matrycę logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników. Tabela zawiera m.in. produkty i rezultaty, które będą bezpośrednim wynikiem planowanych w LSR przedsięwzięć, a ich osiągnięcie będzie wyznacznikiem przyjętych celów i wskaźników, przedstawionych w tabeli 10. Stan początkowy wskaźników oddziaływania obliczono na podstawie danych statystycznych GUS, a w przypadku wskaźników produktu i rezultatu oraz wskaźników kosztów bieżących wartość bazowa wynosi 0, ze względu na fakt,

iż wszystkie są powiązane z planowanymi przedsięwzięciami. Przy określeniu stanów docelowych wskaźników, brano pod uwagę stosunek średniej kwoty przeznaczonej na realizację operacji do ogólnej kwoty przeznaczonej na przedsięwzięcie oraz czasu w jakim zaplanowano realizację, a także poprzez analizę zapotrzebowania na dane działania oraz dzięki przeprowadzonej diagnozie społeczno-gospodarczej (rozdział III). Czas osiągnięcia stanu docelowego oraz stan przejściowy wskaźników podano w Załączniku nr 3 do LSR „Plan działania”.

Tabela 9 Tabelaryczna matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Niska przedsiębiorczość mieszkańców; Mała liczba atrakcyjnych miejsc pracy	Łączy nas nie tylko Wisła – współpraca i rozwój ponadregionalny	1.1 Wsparcie rozwoju gospodarczego obszaru	1.1.1 Dobre praktyki w zakresie rozwoju gospodarczego obszaru	Liczba spotkań informacyjno- - konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno- -konsultacyjnych	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	Niestabilna sytuacja na rynku pracy
Niedostateczna integracja i współpraca między różnymi sektorami			1.1.2 Kreator przedsiębiorczości	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści.		Odływ młodych, wykształconych osób; Zanikanie więzi społecznych; Wzrost popularności inicjatyw oddolnych
Mała liczba atrakcyjnych miejsc pracy; Niska przedsiębiorczość mieszkańców; Niska liczba zarejestrowanych i nowo zakładanych działalności gospodarczych			1.1.3 Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rozrywka i rekreacja, handel hurtowy i detaliczny ¹⁴	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących		Skomplikowane procedury aplikowania o środki finansowe oraz brak środków na wkład własny bądź
			1.1.4 Rozwój działalności gospodarczych	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem); Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje; Liczba działań mających wpływ na ochronę środowiska i/lub		
			1.1.5 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez kobiety	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa			

¹⁴ Branże wskazane według sekcji PKD 2007 – Usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (I), Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R), Handel hurtowy i detaliczny (G).

			1.1.6 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	przeciwdziałających zmianom klimatu		dostępność zewnętrznych źródeł finansowania
			1.1.7 Rozwój działalności gospodarczych prowadzonych przez kobiety	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa			
Niezadawalająca oferta spędzania wolnego czasu; Słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjna	1.2 Stworzenie warunków do aktywności i rozwoju mieszkańców		1.2.1 Infrastruktura rekreacyjna lub kulturalna	Liczba nowych/ wyremontowanych/ doposażonych/ obiektów infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej/ wyremontowanej/ doposażonej infrastruktury	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Atrakcyjność sąsiednich regionów
Niewystarczające wykorzystanie zasobów dziedzictwa lokalnego i kulturowego			1.2.2 Zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących/ liczba przedsięwzięć	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących/ liczba osób korzystających z zakupionego wyposażenia/ liczba wydanych publikacji		Zanikanie tożsamości regionalnych i więzi społecznych bądź powrót zainteresowania rodzimymi tradycjami i kulturą
Niedostateczna współpraca i przywiązanie do tradycji; Niewystarczająca promocja zasobów i dziedzictwa lokalnego			1.2.3 Czas na Świętokrzyskie – działania marketingowe	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści.	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Rozwój Internetu oraz nowoczesnych dróg komunikacji i promocji
Niewystarczające wykorzystanie zasobów dziedzictwa lokalnego i kulturowego			1.2.4 Inwentaryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru LGD oraz określenie możliwości ich wykorzystania	Liczba przeprowadzonych inwentaryzacji	Liczba zinwentaryzowanych zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru		Ograniczenia prawne (wynikające z prawa własności obiektów)

Niezadowalająca oferta spędzania wolnego czasu			1.2.5 Mała infrastruktura rekreacyjna	Liczba nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej infrastruktury		Zanikanie tożsamości regionalnych i więzi społecznych
			1.2.6 Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących		
Słaba współpraca różnych środowisk i grup społecznych			1.2.7 Dobre praktyki w zakresie zaangażowania społeczności lokalnej	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		Zanikanie tożsamości regionalnych i więzi społecznych
Słaba współpraca różnych środowisk i grup społecznych			1.2.8 Smart Villages	Liczba opracowanych koncepcji	Liczba osób zaangażowanych w tworzenie Smart Villages		Zanikanie tożsamości regionalnych i więzi społecznych

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 10 Cele i wskaźniki LSR

1.0	CEL OGÓLNY 1	Łączy nas nie tylko Wisła – współpraca i rozwój ponadregionalny				
1.1	CELE SZCZEGÓLowe	Wsparcie rozwoju gospodarczego obszaru				
1.2		Stworzenie warunków do aktywności i rozwoju mieszkańców				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2022 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W1.0	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców		szt.	431	441	Dane statystyczne GUS
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym		%	8,8	8,3	Dane statystyczne GUS
	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców		szt.	35	37	Dane statystyczne GUS

		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2022 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		szt.	0	45	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących		szt.	0	50	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje		szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba działań mających wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałających zmianom klimatu		szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		szt.	0	50	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści.		szt.	0	1	Dane LGD
W1.2	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących/ liczba osób korzystających z zakupionego wyposażenia/ liczba wydanych publikacji		szt.	0	60	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba zinventaryzowanych zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru		szt.	0	20	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		szt.	0	200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej/ wyremontowanej/doposażonej infrastruktury		szt.	0	5200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących		szt.	0	240	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści.		szt.	0	1	Dane LGD
	Liczba osób zaangażowanych w tworzenie koncepcji Smart Villages		szt.	0	40	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe		Wskaźniki produktu			

			Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	nazwa	jednostka miary	wartość		źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2015 rok	końcowa 2022 rok	
1.1.1	Dobre praktyki w zakresie rozwoju gospodarczego obszaru	Mieszkańcy	Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	5	Dane LGD
1.1.2	Kreator przedsiębiorczości	Mieszkańcy	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej	szt.	0	1	Dane LGD
1.1.3	Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rozrywka i rekreacja, handel hurtowy i detaliczny	Mieszkańcy	Operacja własna	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.4	Rozwój działalności gospodarczych	Przedsiębiorcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.5	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez kobiety	Mieszkańcy – kobiety, grupa defaworyzowana	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

1.1.6	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	Mieszkańcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	25	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.7	Rozwój działalności gospodarczych prowadzonych przez kobiety	Mieszkańcy – kobiety, grupa defaworyzowana	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.1	Infrastruktura rekreacyjna lub kulturalna	Mieszkańcy	Konkurs	Liczba nowych/wyremontowanych/doposażonych/ obiektów infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej	szt.	0	23	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.2	Zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD	Mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących/ liczba przedsięwzięć	szt.	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.3	Czas na Świętokrzyskie – działania marketingowe	Mieszkańcy	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane LGD
1.2.4	Inwentaryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru LGD oraz określenie możliwości ich wykorzystania	Działacze społeczni, mieszkańcy	Operacja własna	Liczba przeprowadzonych inwentaryzacji	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.5	Mała infrastruktura rekreacyjna	Członkowie organizacji pozarządowych	Projekt grantowy	Liczba nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	szt.	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.6	Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom	Mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	szt.	0	24	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

1.2.7	Dobre praktyki w zakresie zaangażowania społeczności lokalnej	Mieszkańcy	Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	5	Dane LGD
1.2.8	Smart Villages	Mieszkańcy Członkowie organizacji pozarządowych	Projekt grantowy	Liczba opracowanych koncepcji	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
SUMA				1 780 500 euro				

Źródło: Opracowanie na podstawie szablonu – Załącznika nr 3 Regulaminu konkursu na LSR

Zakres tematyczny operacji możliwych do realizacji w ramach wdrażanej LSR, odpowiadający na zidentyfikowane problemy obszaru i wykorzystujący posiadany potencjał został przedstawiony w tabeli 11. Tabela zawiera również podział środków na dane przedsięwzięcie. Szczegółowe informacje na temat wyboru operacji zawierają kryteria oceny oraz procedury. W tabeli 12 zamieszczono opis wskaźników przypisanych do celów ogólnych szczegółowych oraz przedsięwzięć, przedstawiono również sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru. Ramy czasowe osiągnięcia wskaźników określa **Plan działania stanowiący załącznik nr 3 do LSR**. Wskaźniki oddziaływania, na które poza realizacją Strategii wpływ mają czynniki zewnętrzne, takie jak sytuacja ekonomiczna czy gospodarcza kraju, obliczone zostaną w ostatnim etapie realizacji Strategii, tj. na dzień 31 grudnia 2022 r.

Tabela 11 Operacje możliwe do realizacji w ramach przedsięwzięć

Przedsięwzięcie		Zakres tematyczny			Sposób realizacji	Środki przeznaczone na realizację przedsięwzięcia (euro)
Lp.	Nazwa	Opis	Beneficjent/ grantobiorca ¹⁵	Wartość min. i maks. dofinansowania oraz poziom %		
1.1.1	Dobre praktyki w zakresie rozwoju gospodarczego obszaru	<ul style="list-style-type: none"> Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; Wyjazd studyjny; Doradztwo indywidualne; Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD	100%	Aktywizacja	3750

¹⁵ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

1.1.2	Kreator przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Wyjazd studyjny; • Doradztwo indywidualne; • Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD	100%	Projekt współpracy	12500
1.1.3	Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rozrywka i rekreacja, handel hurtowy i detaliczny ¹⁶	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna itp.; • Rozwój kompetencji osób/pracowników branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru; • Realizacja min. 2 wydarzeń; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych; • Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD, osoby prawne	do 50 000 zł do 95%	Operacja własna	11 149,01
1.1.4	Rozwój działalności gospodarczych	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej; • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje. 	Osoby fizyczne, osoby prawne prowadzące działalność gospodarczą	od 25 001 zł do 120 000 zł do 70%	Konkurs	129 066,19
1.1.5	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez kobiety	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej; • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje. 	Osoby fizyczne – kobiety nieprowadzące działalności gospodarczej	80 000 zł 100% (premia)	Konkurs	189 960,96
1.1.6	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej; • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje. 	Osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej	80 000 zł 100% (premia) Bonus: 70 000 zł 100% premia	Konkurs	400 285,20

¹⁶ Branże wskazane według sekcji PKD 2007 – Usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (I), Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R), Handel hurtowy i detaliczny (G).

				Bonus II: 60 000 zł 100% premia		
1.1.7	Rozwój działalności gospodarczych prowadzonych przez kobiety	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej prowadzonej przez kobiety; Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej prowadzonej przez kobiety i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje. 	Kobiety prowadzące działalność gospodarczą	od 25 001 zł do 120 000 zł do 70%	Konkurs	135 823,21
1.2.1	Infrastruktura rekreacyjna lub kulturalna	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej przystosowanej do obsługi co najmniej 200 osób rocznie. 	Osoby prawne z wyłączeniem JSFP ¹⁷	od 50 000 zł do 150 000 zł do 100% Bonus: do 120 000 zł do 90% do 150 000 zł do 90%	Konkurs	660 695,35
1.2.2	Zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD	<ul style="list-style-type: none"> Szkolenia, warsztaty, tematyką nawiązujące do dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru; Zakup rzeczy i środków trwałych; Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych; Zachowanie dziedzictwa lokalnego. 	LGD/ osoby fizyczne, osoby prawne z wyłączeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	od 10 000 zł do 30 000 zł do 90%	Projekt grantowy	66 318,49

¹⁷ Jednostka Sektora Finansów Publicznych.

1.2.3	Czas na Świętokrzyskie – działania marketingowe	<ul style="list-style-type: none"> • Wydawnictwa, publikacje itp.; • Wykorzystanie TIK np. portal internetowy, interaktywna mapa; • Udział LGD w targach/wydarzeniach promocyjnych; • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych. 	LGD	100%	Projekt współpracy	10 000
1.2.4	Inwentaryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru LGD oraz określenie możliwości ich wykorzystania	<ul style="list-style-type: none"> • Spis zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego na obszarze LGD w formie elektronicznej i papierowej; • Identyfikacja co najmniej 20 zasobów; • Publikacja, prezentacja, wyników; 	LGD, osoby prawne	do 50 000 zł do 95%	Operacja własna	11 343,01
1.2.5	Mała infrastruktura rekreacyjna	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie infrastruktury rekreacyjnej; • Zakup rzeczy i środków trwałych; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Zachowanie dziedzictwa lokalnego; 	LGD/ osoby fizyczne, osoby prawne z wyłączeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	od 10 000 zł do 30 000 zł do 85%	Projekt grantowy	67 400,41
1.2.6	Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom	<ul style="list-style-type: none"> • Minimum 50 godzin zegarowych zajęć na grupę; • Zajęcia dla grup minimum 10 osobowych; • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Warsztaty rozwijające pasje; • Imprezy plenerowe, gale, wyjazdy/wycieczki. 	LGD/ osoby fizyczne, osoby prawne z wyłączeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	od 5 000 zł do 20 000 zł do 100%	Projekt grantowy	70 458,17
1.2.7	Dobre praktyki w zakresie zaangażowania społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, spotkanie, festyn, itp. • Wyjazd studyjny; • Doradztwo indywidualne; • Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD	100%	Aktywizacja	3 750
1.2.8	Smart Villages	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Spotkania, konsultacje; 	LGD/ osoby prawne z wyłączeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	4 000 zł 100%	Projekt grantowy	8 000

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 12 Opis wskaźników przypisanych do celu ogólnego, szczegółowych oraz przedsięwzięć

Nr	Rodzaj wskaźnika	Nazwa	Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru	Uzasadnienie wyboru
1.0	Oddziaływania	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON podzielona przez liczbę mieszkańców obszaru, pomnożona przez 10 000 (w ostatnim etapie realizacji Strategii, tj. na dzień 31 grudnia 2022 r.).	Osiągnięcie wskaźników będzie świadczyć o wzroście przedsiębiorczości mieszkańców oraz spadku bezrobocia.
		Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne podzielona na liczbę osób w wieku produkcyjnym, pomnożona przez 100 (wskaźnik podawany %) (w ostatnim etapie realizacji Strategii, tj. na dzień 31 grudnia 2022 r.).	
		Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Suma zarejestrowanych organizacji społecznych, stowarzyszeń, fundacji podzielona przez liczbę mieszkańców obszaru, pomnożona przez 10 000 (w ostatnim etapie realizacji Strategii, tj. na dzień 31 grudnia 2022 r.).	
1.1	Rezultatu	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Suma osób zatrudnionych. Monitorowanie wskaźnika na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost liczby miejsc pracy oraz świadomości mieszkańców co do możliwości rozwoju osobistego, jak i gospodarczego obszaru LGD.
	Rezultatu	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma osób uczestniczących w spotkaniach integrujących branże, aktywizujących mieszkańców obszaru oraz wydarzeń promujących obszar. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania (w przypadku gdy realizację operacji będzie wykonywać inny podmiot zgodnie z Procedurą) oraz danych własnych LGD (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	
	Rezultatu	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	Suma projektów mających charakter innowacyjny. Wskaźnik mierzony w odniesieniu do działalności gospodarczych, na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji). Poprzez innowację należy rozumieć innowacyjność w skali co najmniej 1 gminy, z wykorzystaniem zasobów zdefiniowanych na	

			obszarze. Innowacyjność może mieć charakter produktowy, procesowy, usługowy bądź technologiczny.	
	Rezultatu	Liczba działań mających wpływ na ochronę środowiska i/lub przeciwdziałających zmianom klimatu	Suma działań w ramach realizowanych operacji, których realizacja ma pozytywny wpływ na ochronę środowiska, określana na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji wysyłanej do wnioskodawców. Jako działania spełniające wskaźnik należy uznać projekty wykorzystujące odnawialne źródła energii, wpływające na zmniejszenie niskiej emisji lub działania edukacyjne w zakresie propagowania ochrony środowiska. (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Realizacja wskaźnika przyczyni się do poprawy środowiska na obszarze LGD oraz przyczyni się do realizacji celów przekrojowych PROW.
	Rezultatu	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	Suma uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych, określona na podstawie prowadzonych list obecności przez LGD.	Osiągnięcie wskaźnika przyczyni się do podniesienia świadomości mieszkańców co do możliwości rozwoju osobistego, jak i gospodarczego mieszkańców.
	Rezultatu	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści.	Suma projektów, które zostały skierowane do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika przyczyni się do zwiększenia wiedzy z zakresu przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru.
1.2	Rezultatu	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących / liczba osób korzystających z zakupionego wyposażenia/ liczba wydanych publikacji	Suma osób uczestniczących w spotkaniach integrujących oraz aktywizujących mieszkańców obszaru/ liczba osób korzystających z zakupionego wyposażenia/ liczba wydanych publikacji. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika przyczyni się do wzrostu aktywności i rozwoju mieszkańców, a także podniesienia poziomu współpracy między różnymi podmiotami sektora społecznego oraz podniesienia tożsamości regionalnej.
	Rezultatu	Liczba zinwentaryzowanych zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru	Suma zinwentaryzowanych zasobów kulturowych i naturalnych na obszarze LGD liczona na podstawie sprawozdania beneficjenta operacji własnej (w przypadku gdy realizację operacji będzie wykonywać inny podmiot zgodnie z Procedurą) Przez zasoby kulturowe rozumie się zasoby wpisane co najmniej do ewidencji gminnej, przez zasoby naturalne należy rozumieć środowisko przyrodnicze wartościowe pod względem turystycznym. (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika przyczyni się do stworzenia katalogu, który posłuży innym do wykorzystania podczas realizacji swoich projektów. Zinwentaryzowanie zasobów da możliwość ich promowania poza obszarem LGD, a co za tym idzie – zwiększenia rozpoznawalności obszaru.

	Rezultatu	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	Suma uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych, określona na podstawie prowadzonych list obecności przez LGD.	Osiągnięcie wskaźnika przyczyni się do podniesienia poziomu wiedzy mieszkańców i zaangażowania społeczności lokalnej.
	Rezultatu	Liczba osób, które skorzystały po realizacji projektu z nowo powstałej infrastruktury	Suma osób, które skorzystały z infrastruktury. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie jakości świadczonych usług przez obiekty niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, a także przyczyni się do wzrostu jej dostępności.
	Rezultatu	Liczba uczestników wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma osób uczestniczących w spotkaniach integrujących oraz aktywizujących mieszkańców obszaru. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika przyczyni się do wzrostu aktywności i rozwoju mieszkańców, a także podniesienia poziomu współpracy między różnymi podmiotami sektora społecznego oraz podniesienia tożsamości regionalnej.
	Rezultatu	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści.	Suma projektów, które zostały skierowane do następujących grup docelowych: mieszkańcy, turyści (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika przyczyni się do zwiększenia promocji i rozpoznawalności obszaru LGD.
1.1.1	Produktu	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Suma działań na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej z zakresu tożsamości regionalnej. Monitoring wskaźnika prowadzony za pomocą rejestru spotkań oraz list obecności z prowadzonych przez LGD spotkań (raz na pół roku).	Osiągnięcie wskaźnika przyczyni się do podniesienia poziomu rozwoju gospodarczego obszaru.
1.1.2	Produktu	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej	Suma projektów współpracy podana na podstawie zrealizowanych umów o współpracy z inną LGD (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Projekty współpracy przyczynią się do rozwoju całego obszaru LGD, który wpłynie na podniesienie się przedsiębiorczości wśród mieszkańców.
1.1.3	Produktu	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma zrealizowanych wyjazdów. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdań beneficjentów (w przypadku gdy realizację operacji będzie wykonywać inny podmiot zgodnie z Procedurą) wraz z listami obecności uczestników wyjazdów oraz ankiety monitorującej wysyłanej do wnioskodawców oraz danych własnych LGD (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika wpłynie na integrację kluczowych dla rozwoju obszaru branż, które przyczynią się do rozwoju całego obszaru LGD.
1.1.4	Produktu	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Suma działalności gospodarczych, które otrzymały wsparcie finansowe w ramach przedsięwzięcia. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, co przeniesie się na spadek bezrobocia.

			monitorującej realizację operacji wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	
1.1.5	Produktu	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Suma otwartych działalności gospodarczych przez kobiety. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	
1.1.6	Produktu	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Suma otwartych działalności gospodarczych. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	
1.1.7	Produktu	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Suma działalności gospodarczych, które otrzymały wsparcie finansowe w ramach przedsięwzięcia. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	
1.2.1	Produktu	Liczba nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	Suma nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej podana na podstawie sprawozdań i ankiety monitorującej wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie jakości świadczonych usług przez obiekty niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej, a także przyczyni się do wzrostu jej dostępności.
1.2.2	Produktu	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących / liczba przedsięwzięć	Suma wydarzeń/ przedsięwzięć podana na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost zaangażowania mieszkańców w zachowanie dziedzictwa lokalnego oraz podniesie poziomu tożsamości lokalnej mieszkańców.
1.2.3	Produktu	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Suma projektów współpracy podana na podstawie zrealizowanych umów o współpracy z inną LGD (jednokrotnie po zakończeniu operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności turystycznej obszaru.
1.2.4	Produktu	Liczba przeprowadzonych inwentaryzacji	Suma przeprowadzonych inwentaryzacji zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów (w przypadku gdy realizację operacji będzie wykonywać inny podmiot zgodnie z Procedurą) lub danych własnych LGD (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Inwentaryzacja przyczyni się do wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego zgodnie z ich przeznaczeniem oraz uwzględnieniem ważności dla rozwoju obszaru.

1.2.5	Produktu	Liczba nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	Suma nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej podana na podstawie sprawozdań i ankiety monitorującej wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie jakości świadczonych usług przez obiekty niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej, a także przyczyni się do wzrostu jej dostępności.
1.2.6	Produktu	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	Suma wydarzeń podana na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje nawiązanie współpracy pomiędzy różnymi podmiotami sektora społecznego oraz podniesienie tożsamości regionalnej.
1.2.7	Produktu	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Suma działań na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej z zakresu tożsamości regionalnej. Monitoring wskaźnika prowadzony za pomocą rejestru spotkań oraz list obecności z prowadzonych przez LGD spotkań (raz na pół roku).	
1.2.8	Produktu	Liczba opracowanych koncepcji	Suma wydarzeń podana na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje nawiązanie współpracy pomiędzy różnymi podmiotami sektora społecznego oraz podniesienie tożsamości regionalnej

Źródło: Opracowanie własne LGD

Tabela 13 Realizacja wskaźników produktu i rezultatu w ramach kosztów bieżących LGD

KOSZTY BIEŻĄCE						
CEL	Wdrożenie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność					
WSKAŹNIKI REZULTATU						
Nr	Nazwa	jednostka miary	Wartość wskaźnika		Sposób pomiaru	
			Stan początkowy	Stan docelowy		
1.	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	szt.	0	88	Mierzony na podstawie rejestru udzielonego doradztwa prowadzonego przez LGD	
2.	Liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach	szt.	0	192	Mierzony na podstawie list obecności z poszczególnych szkoleń	
3.	Liczba osób, którym udzielono informacji poprzez stronę internetową	szt.	0	5 240	Mierzony na podstawie danych LGD	
WSKAŹNIKI PRODUKTU						
Nr	Przedsięwzięcie	Nazwa	jednostka miary	Okres osiągnięcia wskaźnika		Sposób pomiaru
				Stan początkowy	Stan docelowy	
1.	Szkolenia dla pracowników biura LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	9	Mierzony na podstawie danych LGD
2.	Szkolenia dla organów LGD	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	33	Mierzony na podstawie danych LGD
3.	Doradztwo w biurze LGD	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	88	Mierzony na podstawie danych LGD
4.	Funkcjonowanie biura	Liczba miesięcy funkcjonowania biura	szt.	0	101	Mierzony na podstawie danych LGD
RAZEM koszty bieżące						319 710 euro

Źródło: Opracowanie własne

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Głównym celem opracowania procedur i kryteriów wyboru we współpracy z lokalną społecznością było określenie, jakie typy operacji oraz z jakiego zakresu powinny być szczególnie premiowane w ramach środków LSR. Dzięki takiemu podejściu w tworzeniu LSR można było określić działania priorytetowe, których zadaniem jest rozwiązanie zdiagnozowanych problemów na obszarze LGD.

Procedury i kryteria wyboru zostały opracowane na podstawie materiałów zebranych w trakcie konsultacji społecznych, przeprowadzonej diagnozy i analizy SWOT uwzględniającej problemy i potrzeby społeczności lokalnej. Podstawowym zadaniem kryteriów jest służenie realizacji celów LSR poprzez zapewnienie osiągnięcia zaplanowanych w LSR wskaźników produktu i rezultatu.

Kryteria wyboru wraz z procedurami opracowano na podstawie konsultacji społecznych, doświadczenia LGD wynikającego z poprzedniego okresu programowania oraz uwzględniając przepisy dotyczące Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS):

1. Ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z dnia 18 marca 2015 r. poz. 378).
2. Ustawę z dnia 11 listopada 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2014 r. poz. 1146, z poz. zm.).
3. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. – zwane dalej Rozporządzeniem.
5. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego.

Opracowane kryteria są ściśle powiązane z celami oraz grupami docelowymi z uwzględnieniem typów operacji jakie zaplanowano do realizacji. Wzięto pod uwagę wyniki diagnozy i analizy SWOT, określony został poziom maksymalnego dofinansowania. Z uwagi na charakter obszaru i problemy na nim występujące przyjęto w większości przypadków maksymalny poziom dofinansowania przewidziany Rozporządzeniem. **Łącznie zaplanowano 14 przedsięwzięć kierowanych do społeczności lokalnej.** Poziom dofinansowania jest zróżnicowany i dostosowany do oczekiwanych rezultatów jakie ma przynieść ich realizacja. Przy określeniu poziomu wsparcia wzięto przede wszystkim pod uwagę oczekiwania mieszkańców oraz sytuację społeczno-ekonomiczną obszaru. W celu wsparcia jak największej liczby podmiotów zarówno w zakresie

rozwoju przedsiębiorczości jak i wzrostu aktywności społecznej obniżony został maksymalny, wynikający z Rozporządzenia poziom wsparcia.

W ramach celu szczegółowego 1 zawarte zostały działania ukierunkowane na pobudzenie przedsiębiorczości na obszarze LGD. Aby jak najwięcej podmiotów mogło **rozwinąć swoją działalność**, a tym samym zapewnić nowe miejsca pracy dla lokalnej społeczności, maksymalną kwotę dofinansowania obniżono do 120 000 zł, z poziomem wsparcia wynoszącym 70%. Określone kwoty wynikają również z przeprowadzonych konsultacji, jakie miały miejsce z podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą na obszarze LGD, złożone fiszki projektowe w trakcie konsultacji pokazały, jakie przedsięwzięcia są planowane do realizacji przez potencjalnych beneficjentów.

Z uwagi na małą liczbę nowo zakładanych działalności gospodarczych, w ramach LSR przewidziano środki na **podejmowanie działalności gospodarczej**. Ponownie, aby jak największa liczba mieszkańców mogła założyć działalność i stworzyć dla siebie miejsca pracy, zmniejszając tym samym poziom bezrobocia, określono wysokość premii na poziomie 80 000 zł.

W trakcie wdrażania LSR w latach 2015-2018 oraz w wyniku bieżącej diagnozy obszaru dodatkowe środki finansowe na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR pozyskane przez LGD alokowane na **podejmowanie działalności gospodarczej**. Wysokość wsparcia określono na poziomie 70 000 zł. Zmniejszenie kwoty premii w stosunku do kwoty, którą można było pozyskać w I etapie wdrażania LSR wynika z analizy informacji pozyskanych w trakcie naborów oraz przeprowadzonego badania ankietowego. Przeprowadzona analiza wskazuje, iż kwota pomocy w wysokości 70 000 zł jest wystarczająca dla potencjalnych beneficjentów operacji polegającej na uruchomieniu działalności gospodarczej, a jednocześnie pozwoli zrealizować większą liczbę działań tego typu na obszarze LSR.

W trakcie wdrażania LSR w latach 2015-2018 oraz w wyniku bieżącej diagnozy obszaru dodatkowe środki finansowe na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR pozyskane przez LGD alokowane na podejmowanie działalności gospodarczej. Wysokość wsparcia określono na poziomie 70 000 zł. Zmniejszenie kwoty premii w stosunku do kwoty, którą można było pozyskać w I etapie wdrażania LSR wynika z analizy informacji pozyskanych w trakcie naborów oraz przeprowadzonego badania ankietowego. Przeprowadzona analiza wskazuje, iż kwota pomocy w wysokości 70 000 zł jest wystarczająca dla potencjalnych beneficjentów operacji polegającej na uruchomieniu działalności gospodarczej, a jednocześnie pozwoli zrealizować większą liczbę działań tego typu na obszarze LSR. Ustalona kwota wsparcia na premie w ramach II bonusu wynosi 60 000 zł, co związane jest z ograniczoną ilością środków.

Ze względu na małą liczbę działalności gospodarczych prowadzonych przez kobiety, w ramach LSR dedykowane są dla nich, jako grupy defaworyzowanej, przedsięwzięcia (1.1.5) na zakładanie działalności gospodarczych oraz (1.1.7) na rozwój działalności gospodarczych prowadzonych przez kobiety. Poprzez takie działania zapewniamy możliwość rozwoju kobiet jako grupy zawodowej, często niemogącej znaleźć pracy po urodzeniu i wychowaniu dziecka. W ten sposób chcemy zachęcić kobiety do spróbowania własnych sił w biznesie i stworzenia dla siebie miejsc pracy. Tym, które już prowadzą swoje działalności dofinansowanie ma pomóc w rozwinięciu biznesu. Wsparcie dla firm, w których kobiety są właścicielkami pośrednio również wpłynie na zatrudnianie kobiet oraz przystosowanie dla nich warunków pracy. Kobiety – szefowe są w stanie zrozumieć potrzeby i problemy związane z płcią w biznesie. Wsparcie w przypadku obydwu przedsięwzięć dla grupy defaworyzowanej zostało określone na takim samym poziomie jak dla innych podmiotów.

Kryteria wyboru dają możliwość punktowania tych projektów, które mogą najbardziej przyczynić się do realizacji założonych celów i rozwiązania istniejących na obszarze problemów. Najważniejszym celem realizowanej LSR jest tworzenie miejsc pracy, co będzie wpływać na spadek bezrobocia na obszarze LGD. W związku z czym w ramach LSR wszystkie przedsięwzięcia z zakresu przedsiębiorczości muszą tworzyć co najmniej jedno miejsce pracy, a operacje zakładające większe zatrudnienie otrzymają dodatkowe punkty podczas oceny operacji.

Ponadto przewidziano premiowanie działalności w zakresie zdefiniowanych w diagnozie branż kluczowych dla rozwoju obszaru oraz działań przyjaznych środowisku i wpływających na jego ochronę jak również przedsięwzięć ukierunkowanych na innowacje. **Innowacyjność określona została jako innowacyjność w skali co najmniej 1 gminy, z wykorzystaniem zasobów zdefiniowanych na obszarze, innowacyjność może mieć charakter produktowy, procesowy, usługowy bądź technologiczny.** Spełnienie kryterium innowacyjności, będzie weryfikowane przez członków Rady na podstawie wniosku, przedstawionej argumentacji wnioskodawcy, własnej wiedzy oraz znajomości obszaru objętego LSR.

W przypadku operacji własnych LGD, z racji ich charakteru i oddziaływania na cały obszar LGD, w kryteriach oceny uwzględniono dodatkowe punkty za doświadczenie oraz partnerstwo trójsektorowe. LSR zakłada realizację **2 operacji własnych**, które są powiązane bezpośrednio z zaplanowanymi do realizacji celami. Przewidziano poziom dofinansowania na poziomie 95% i kwocie maksymalnej 50 000 zł. Konieczność wniesienia minimalnego wkładu własnego na poziomie 5% wynika z konieczności wykorzystania budżetu w sposób najbardziej efektywny.

W LSR zaplanowano do realizacji **3 projekty grantowe**, w ramach których będą udzielane granty. W przypadku 2 projektów grantowych minimalna i maksymalna wielkość grantu została określona na tym samym poziomie – od 10 000 do 30 000 zł, a w przypadku jednego projektu grantowego na poziomie już od 5 000 zł do 20 000 zł. Zaplanowane w LSR projekty grantowe dedykowane są głównie organizacjom pozarządowym, które bardzo często nie posiadają środków na realizację celów statutowych. Fakt ten był wielokrotnie podkreślany w trakcie spotkań gminnych, w których uczestniczyły organizacje pozarządowe. W związku z czym poziom dofinansowania w przypadku 1 projektu grantowego określono na poziomie do 85%, poziom dofinansowania w przypadku drugiego projektu grantowego określono na poziomie do 90%, a w przypadku trzeciego projektu grantowego na poziomie do 100%. W ramach grantów punktowane będzie przede wszystkim doświadczenie i kompetencje podmiotów niezbędne do realizacji zadań, wykorzystanie w realizacji operacji dostępnych zasobów obszaru oraz miejsce realizacji operacji w przypadku, gdy będzie to miejscowość zamieszkała przez mniej niż 5 000 mieszkańców.

W ramach zwiększonego w 2021 roku budżetu zaplanowano wdrożenie dodatkowego projektu grantowego z zakresu Smart Village.

W ramach przedsięwzięcia konkursowego *1.2.1 Infrastruktura rekreacyjna* najwięcej punktów podczas oceny uzyskają podmioty, które posiadają doświadczenie, zasoby, kwalifikacje oraz te operacje, które realizowane będą na obszarach miejscowości zamieszkałej przez mniej niż 5 000 mieszkańców. Wartość przewidzianego dofinansowania wynosi do 100% w przedziale od 50 000 zł do 150 000 zł. W ramach II bonusu wartość przewidzianego dofinansowania wynosi do 90%, do 120 000 zł. **W ramach dodatkowych środków wartość przewidzianego dofinansowania wynosi do 90%, do 150 000 zł.**

W ramach wszystkich przedsięwzięć, za wyjątkiem podejmowania działalności gospodarczych, założono premiowanie punktowe tych beneficjentów, którzy zadeklarują wkład własny finansowy na poziomie co najmniej 10% większym niż wymagany.

W procedurze wyboru i oceny operacji określone zostały zasady postępowania w przypadku realizacji konkursów przeprowadzanych w ramach wdrażania LSR. Osobno, ze względu na specyfikę, została wypracowana procedura dotycząca wyboru zadań w ramach realizowanych przez LGD projektów grantowych, a także procedura wyboru i oceny operacji własnych. Wszystkie wypracowane procedury są przejrzyste, niedyskryminujące oraz pozwalające uniknąć ryzyka konfliktu interesów. Dopuszcza się przeprowadzenie wyboru operacji za pośrednictwem elektronicznego – internetowego systemu dostępnego bezpośrednio ze strony Internetowej Stowarzyszenia i gwarantującego bezpieczeństwo danych osobowych.

Ocena zgodności operacji z LSR oraz ocena wniosku według kryteriów wyboru dokonywana będzie przez Radę, na podstawie przyjętych procedur oraz kryteriów stanowiących odpowiednio załączniki nr 9 oraz nr 11 do wniosku o wybór LSR. Opracowane procedury regulują kwestie dokumentowania oceny, podawanie do publicznej wiadomości procedur oraz protokołów z posiedzeń, sposób informowania o wynikach oceny. W Procedurach uregulowano również zasady postępowania w celu identyfikacji charakteru powiązań z wnioskodawcami, prowadzenie rejestru interesu członków organu decyzyjnego, aby do wyboru i oceny operacji przystąpiły osoby obiektywne oraz niereprezentujące w większości jednej grupy interesu, ponadto określono tryb i proces wnoszenia protestu. Zgodnie z Procedurami wyboru i oceny operacji, wyboru i oceny grantobiorców oraz wyboru i oceny operacji własnych złożony wniosek podlega wstępnej ocenie spełniania warunków udzielania wsparcia określonych w Regulaminie naboru, gdzie oceniana jest w szczególności zgodność formalna oraz merytoryczna. Jeżeli wnioski spełniają powyższe założenia podlegają weryfikacji zgodności z warunkami pomocy określonej w PROW 2014-2020, którego dokonuje pracownik Stowarzyszenia.

Jeżeli powyższe warunki są spełnione do wyboru wniosku przystępuje Rada, której członkowie, podchodząc do procedury, zobowiązani są złożyć pisemnie lub za pośrednictwem elektronicznego – internetowego systemu, oświadczenie o bezstronności oraz przynależności do grupy interesu. Wykluczenie z oceny i wyboru operacji osób stronniczych, zagwarantuje obiektywność oceny. Wzór oświadczenia o bezstronności stanowi *Załącznik nr 2* do Procedury wyboru i oceny operacji.

Weryfikacja wniosku dokonywana jest na *Karcie weryfikacji formalnej wniosku o udzielenie wsparcia operacjom* stanowiącej *Załącznik nr 1* do Procedury wyboru i oceny operacji. Poszczególni członkowie Rady oceniają wnioski na *Karcie oceny wniosku o udzielenie wsparcia operacjom* stanowiącej *Załącznik nr 3* do Procedury wyboru i oceny operacji.

Procedura wyboru i oceny grantobiorców przebiega w sposób analogiczny do powyższej procedury. Zarząd podejmuje uchwałę o przeprowadzeniu konkursu grantowego, w ramach projektu grantowego realizowanego przez Stowarzyszenie na podstawie umowy zawartej z Samorządem Województwa Świętokrzyskiego, zatwierdzającą Regulamin Konkursu. Ocena zgodności wniosku grantowego w ramach prowadzonego konkursu grantowego odbywa się według wypracowanych procedur, stanowiących załącznik nr 10 do wniosku o wybór LSR. Weryfikacja formalna dokonywana jest na *Karcie weryfikacji formalnej wniosku o powierzenie grantu na realizację zadań wynikających z projektu grantowego* stanowiącej *Załącznik nr 1* do Procedury wyboru i oceny grantobiorców, natomiast ocena zgodności z LSR i kryteriami wyboru odbywać się będzie na *Karcie oceny wniosku o powierzenie grantu na realizację zadań wynikających z wniosku grantowego* stanowiącej *Załącznik nr 3* do Procedury wyboru i oceny grantobiorców.

Procedurę wyboru i oceny operacji własnych zawiera załącznik nr 9 do wniosku o wybór LSR. Zarząd planuje realizację operacji oraz przygotowuje wniosek przedkładany Przewodniczącemu

Rady, który wyznacza termin posiedzenia Rady, podczas którego dokonywana jest ocena merytoryczna operacji własnej zgodnie z LSR oraz powyższą procedurą.

Zgodnie z Procedurą, przyjęte kryteria mogą zostać zmienione w uzasadnionych przypadkach, jednakże wyklucza się możliwość zmiany kryteriów podczas trwania konkursu, co oznacza, iż przyjęte zasady obowiązują od dnia ogłoszenia konkursu do zakończenia naboru wniosków. Organem zatwierdzającym oraz uprawnionym do zmiany kryteriów oraz procedur jest Rada. Osobna procedura zmiany kryteriów zawarta jest w załącznikach nr 11 i 12 do wniosku o wybór LSR.

Rozdział VII Plan działania

W trakcie realizacji LSR ogłoszonych zostanie łącznie 10 naborów wniosków o dofinansowanie przedsięwzięć, które zostały opisane w Rozdziale V Cele i wskaźniki. Pierwsze nabory zostaną ogłoszone w II połowie 2016 roku, a wszystkie nabory związane z przedsiębiorczością zostaną ogłoszone do końca 2018 roku, co jest związane z przeznaczeniem ponad połowy dostępnych środków na realizację działań związanych z tworzeniem i utrzymaniem miejsc pracy (szerzej w Rozdziale VIII Budżet) – realizacja pierwszego celu szczegółowego będzie mieć miejsce w początkowym okresie wdrażania LSR. W roku 2017 i 2019 planuje się ogłoszenie naborów w ramach projektów grantowych. Ponadto w latach 2016–2018 zostanie zrealizowany jeden projekt współpracy *Czas na Świętokrzyskie – działania marketingowe* oraz jedna operacja własna LGD. W latach 2019–2021 planuje się również realizację jednej operacji własnej i jednego projektu współpracy *Kreator przedsiębiorczości*. Aktywizacja społeczności lokalnej w obydwu celach szczegółowych planowana jest przez cały okres wdrażania LSR. Plan działania skonstruowano w taki sposób, aby jego realizacja umożliwiła osiągnięcie założonych celów, uwzględniając realne możliwości finansowe LGD oraz potrzeby potencjalnych beneficjentów.

W pierwszej kolejności zaplanowano realizację operacji własnej związanej z integracją branż kluczowych do rozwoju regionu (przedsięwzięcie 1.1.3). Następnie ogłaszane będą nabory wniosków na przedsięwzięcia zakładające tworzenie miejsc pracy (przedsięwzięcia 1.1.4, 1.1.5, 1.1.6, 1.1.7) – wszystkie w początkowym okresie, zgodnie z oczekiwaniami potencjalnych wnioskodawców. W drugim okresie w ramach pierwszego celu szczegółowego zaplanowano projekt współpracy *Kreator przedsiębiorczości*. Przedsięwzięcia w ramach pierwszego celu szczegółowego pozwolą kompleksowo rozwiązywać zdiagnozowane w tej sferze problemy oraz osiągnąć założone efekty.

Również w pierwszym okresie, a więc w latach 2016–2018, zaplanowano nabory wniosków w ramach drugiego celu szczegółowego, odnoszące się do tworzenia korzystnych warunków dla aktywności i zaangażowania mieszkańców. Planuje się ogłoszenie naboru na projekt grantowy (przedsięwzięcie 1.2.6). W tym samym okresie realizowany będzie projekt współpracy związany z promocją obszaru oraz przedsięwzięcie 1.2.1 związane z tworzeniem infrastruktury rekreacyjnej. W drugim okresie zaplanowano dwa projekty grantowe (przedsięwzięcia 1.2.2 oraz 1.2.5). Zaplanowane przedsięwzięcia pozwolą na stworzenie atrakcyjnej bazy infrastruktury rekreacyjnej i kulturowej oraz promocję zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego. Szczegółowy plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągnięcia wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawia załącznik 4 do LSR – Plan działania. Realizacja wskaźników została zaplanowana w sposób realny do osiągnięcia z uwzględnieniem zaplanowanego budżetu.

Rozdział VIII Budżet

Realizacja LSR (*Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność*) jest współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, przy czym środki EFRROW stanowią 63,63%, a wymagany wkład krajowy środków publicznych, który pochodzi z budżetu państwa, wynosi 36,37%. Wsparcie finansowe obejmuje realizację poddziałań w ramach działania *Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER*, w tym: poddziałanie 19.2 *Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność*, poddziałanie 19.3 *Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania* oraz poddziałanie 19.4 *Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji*.

Wysokość środków o jakie może ubiegać się LGD „Perły Pomorza”, które zostały przewidziane na realizację projektu LEADER wynika bezpośrednio z liczby mieszkańców obszaru objętego LSR, zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2013 roku. Maksymalna kwota przewidzianych dla LGD „Perły Pomorza” i uwzględnionych w LSR środków przeznaczonych na poddziałanie 19.2 wynosi 1 750 500 euro, z czego wkład EFRROW wynosi 1 113 843,15 euro. Kwota środków przeznaczonych na poddziałanie 19.3 wynosi natomiast 2% kwoty przewidzianej na realizację poddziałania 19.2, co stanowi 22,5 tys. euro. Maksymalna kwota środków na poddziałanie 19.4 to 327 210 euro, na tę kwotę składają się środki przeznaczone na koszty bieżące – 319 710 euro oraz na aktywizację – 7 500 euro. Środki w ramach aktywizacji przeznaczone zostały na działania związane z pobudzaniem przedsiębiorczości w ramach celu szczegółowego

1 oraz na działania aktywizujące społeczność lokalną w zakresie tożsamości lokalnej.

W celu realizacji celu głównego zaplanowano w ramach budżetu przedsięwzięcia, których realizacja pozwoli na zniwelowanie zidentyfikowanych problemów z jednoczesnym wzmocnieniem posiadanych potencjałów. W związku z tym z całkowitej kwoty dostępnej na poddziałanie 19.2, zgodnie z zapisami PROW na lata 2014–2020, na działania związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy pierwotnie przeznaczona została ponad połowa zaplanowanych środków, po uwzględnieniu dodatkowych środków finansowych obecnie wynosi – 855 135,56 euro. Kwota ta została zaplanowana w ramach przedsięwzięć w celu szczegółowym 1. Dzięki zapisom w kryteriach wyboru, gwarantującym że dofinansowanie uzyskają operacje zakładające co najmniej jedno miejsce pracy, premiowanie punktowe dla operacji, w których beneficjenci będą gwarantować większe niż wymagane zatrudnienie – przedsięwzięcia uwzględnione w Strategii przyczynią się do poprawy sytuacji na rynku pracy. Jako grupę defaworyzowaną, do której w sposób szczególny kierowane będzie wsparcie – wskazano kobiety, dla których w ramach rozwoju przedsiębiorczości założono kwotę 325 784,17 euro. Planowane jest przyznawanie premii na podjęcie działalności w wysokości 80 000 zł dla 10 kobiet oraz dofinansowanie na rozwój działalności prowadzonych przez kobiety w kwotach od 25 001 do 120 000 zł dla 5 kobiet. Ponadto zaplanowano środki na przedsięwzięcia konkursowe, operacje grantowe, operacje własne i projekty współpracy, które będą oddziaływać na wzmocnienie gospodarczego potencjału obszaru oraz integrację branż działalności gospodarczej.

W ramach celu 2 zaplanowano środki finansowe głównie dla organizacji pozarządowych w ramach projektów grantowych, mających na celu wzmocnienie ich potencjału oraz więzi i tożsamości regionalnej.

Istotne jest to, iż wspomniane wyżej kryteria wyboru będą premiować operacje o wkładzie własnym, przekraczającym intensywność pomocy, określonym w konkursie zgodnie

z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 roku w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Przyjęcie takiego kryterium przyczyni się do osiągnięcia celów wskazanych w LSR. Dodatkowo założono wniesienie co najmniej 5% wkładu finansowego w ramach operacji własnych przewidzianych do realizacji w LSR. W ramach 1 projektu grantowego konieczne jest wniesienie 10% wkładu własnego, w ramach 2 projektu grantowego konieczne jest wniesienie 15% wkładu własnego co przełoży się na efektywniejsze wykorzystanie środków na realizację LSR.

Rozdział IX Plan komunikacji

Zapewnienie odpowiedniej komunikacji pomiędzy LGD, a społecznością lokalną obszaru – grupami docelowymi, w tym grupą defaworyzowaną, jest głównym sposobem skutecznego zaangażowania społeczności w realizację LSR. Aktywne uczestnictwo mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i instytucji publicznych w bieżącym wdrażaniu LSR może przyczynić się w znacznym stopniu do osiągnięcia założonych w Strategii celów, a co za tym idzie do rozwoju całego obszaru. Przedstawione działania komunikacyjne skierowane do lokalnej społeczności mają za zadanie zwiększyć zaangażowanie mieszkańców w działania prowadzone przez LGD. Głównym założeniem pozytywnej realizacji Strategii jest właśnie maksymalne włączenie społeczności lokalnej w jej wdrażanie. Ważny jest sposób w jaki będzie miało to miejsce, dlatego kluczową rolę odgrywa jej oddolny – partycypacyjny charakter, zarówno na etapie budowania jak i na etapie późniejszej jej realizacji.

Głównym celem Planu jest obustronna komunikacja, polegająca na wymianie informacji między LGD oraz mieszkańcami obszaru. W ramach Planu komunikacji wyznaczono również wskaźniki planowane do osiągnięcia oraz wskazano grupy docelowe, co zawiera załącznik nr 5 do niniejszej Strategii.

Na podstawie konsultacji społecznych, które miały miejsce w każdej z gmin należących do obszaru LGD, przeprowadzonych ankiet, a także kwestionariusza zamieszczonego na stronie internetowej LGD, mieszkańcy mieli możliwość wskazania metod komunikacji z Biurem LGD – największą popularnością cieszyła się komunikacja bezpośrednia w trakcie spotkań informacyjnych (29% odpowiedzi) oraz za pośrednictwem stron internetowych Urzędów Gmin wchodzących w skład LGD (27% odpowiedzi), a także za pośrednictwem strony internetowej LGD (14% odpowiedzi). Dużą popularnością cieszyłoby się zamieszczanie informacji na tablicach ogłoszeń w poszczególnych gminach (15% odpowiedzi). Informację zwrotną mieszkańcy najchętniej przekazywaliby w trakcie organizowanych otwartych spotkań (28% wszystkich odpowiedzi) oraz przedstawicielom LGD na spotkaniach i w trakcie wydarzeń organizowanych na obszarze LGD (27% odpowiedzi), a także za pośrednictwem strony internetowej LGD (27% odpowiedzi). W celu spełnienia oczekiwań mieszkańców w Planie komunikacji stanowiącym załącznik 5 do LSR zawarte zostały sposoby komunikacji, ilość planowanych do realizacji działań komunikacyjnych, sposób ich mierzenia, środki przekazu ze wskazaniem do jakich grup docelowych będą kierowane, w tym również grupy defaworyzowanej. W Planie wskazane zostały dodatkowo docelowe efekty planowanych działań.

W Planie komunikacji założone zostały różnorodne sposoby komunikacji na różnych etapach wdrażania LSR, łącznie zaplanowano ich 15. W zależności od sposobu komunikacji, koszty i ilość pojedynczych sposobów komunikacji będzie zróżnicowana. Rodzaj środków komunikacji został dostosowany każdorazowo do etapu realizacji LSR biorąc pod uwagę takie elementy jak liczba mieszkańców, ilość ogłaszanych konkursów oraz grupy, do który wsparcie jest kierowane. Część działań komunikacyjnych będzie realizowana bezkosztowo, należy do nich m.in. zamieszczanie informacji na stronie LGD, inne polegające na przygotowywaniu materiałów – ulotek informacyjnych, czy udział w wydarzeniach, będą wymagać poniesienia kosztów finansowych przez LGD.

W celu zapewnienia jak najefektywniejszej realizacji Planu komunikacji prowadzone będą badania i monitorowanie skuteczności i efektywności przeprowadzonych działań. Monitorowanie będzie odbywać się w sposób ciągły i bieżący. Wyniki działań będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu, a aktualne informacje na ten temat będą publikowane na stronie

internetowej LGD. W przypadku kiedy zostanie stwierdzone, że wykorzystywane metody komunikacji nie przynoszą oczekiwanych rezultatów czyli wystąpią problemy z realizacją poszczególnych zadań/operacji oraz będzie widoczny brak zainteresowania działaniami LGD i niskie poparcie społeczne, podjęte zostaną środki mające na celu zwiększenie poziomu efektywności komunikacji oraz doradztwa świadczonego przez LGD. W Planie komunikacji przewidziane zostały działania mające na celu pozyskanie informacji od przedstawicieli poszczególnych grup docelowych na temat funkcjonowania LGD oraz realizacji LSR. Informacje będą zbierane w formie komunikacji zwrotnej w zakresie oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD, pod kątem wprowadzenia ewentualnych korekt, np. w sprawie szkolenia osób świadczących doradztwo, komunikacji interpersonalnej czy szkoleń związanych z udzielaniem pomocy w pisaniu wniosków aplikacyjnych. Wszystkie zgłaszane przez mieszkańców wnioski, które będą związane z działaniami prowadzonymi przez LGD, jak i wdrażaniem LSR, i wynikające z tych działań raporty będą archiwizowane i analizowane, zaś na ich podstawie będą mogły być podejmowane decyzje w zakresie zmiany sposobu wdrażania LSR. Takie podejście zapewni skuteczną komunikację z osobami realizującymi LSR oraz chcącymi uzyskać dofinansowanie.

Przeprowadzona dokładna analiza pozwoli zarządzającym procesem wdrażania LSR na bieżąco obserwować poziom zgodności działań z celami określonymi w Strategii i ewentualnie podejmować decyzje o zmianach, sposobie działania lub jeśli to będzie konieczne – nawet przeprowadzać zmiany w LSR. Budżet przeznaczony na działania komunikacyjne będzie realizowany w ramach środków przeznaczonych na koszty bieżące i aktywizację – wynosi 30 000zł.

Szczegółowy wykaz osiąganych wskaźników wraz z metodami komunikacji, których dotyczą przedstawiono w tabeli poniżej (tabela 14), natomiast wartości poszczególnych wskaźników w zależności od celu planu działania zostały zaprezentowane w tabeli 2 załącznika 5 do LSR.

Tabela 14 Wskaźniki przypisane do poszczególnych metod komunikacji

Metody komunikacji	Wskaźnik
Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej	Liczba instytucji, w których umieszczono ogłoszenie
Artykuły na stronie internetowej LGD	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem
Artykuły na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD	Liczba zamieszczonych artykułów
Wysyłka bezadresowa do gospodarstw domowych i podmiotów z obszaru LGD	Liczba kampanii wysyłkowych
Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD	Liczba wydarzeń
Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie LGD	Liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach
Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD	Ilość rozdysponowanych ulotek
Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych	Ilość wypełnionych ankiet
Informacja i doradztwo w siedzibie LGD	Liczba osób korzystająca z doradztwa
Kontakt poprzez rozmowę telefoniczną	Liczba osób
Kontakt poprzez wiadomość e-mail	Liczba osób
Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów	Ilość osób uczestniczących w szkoleniach
Spotkanie dla grupy defaworyzowanej – kobiety	Liczba spotkań
Materiały promocyjne dystrybuowane podczas imprez	Liczba wydarzeń, podczas których będą rozdysponowane materiały promocyjne

Źródło: opracowanie własne

Rozdział X Zintegrowanie

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS (Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność) LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy dwóch aspektów:

1. Zintegrowania celów i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych w analizie SWOT problemów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów.
2. Zgodności celów głównych i szczegółowych LSR z dokumentami strategicznymi/planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zgodności co do celów przekrojowych (ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu, innowacyjność) PROW na lata 2014–2020.

Poszczególne cele LSR oraz planowane w ramach ich realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając efekt synergii. W ramach zaplanowanych w LSR celów kompleksowe podejście do rozwiązania problemu zawarto m.in. w *celu szczegółowym 1.1 Wsparcie rozwoju gospodarczego obszaru*, który jest odpowiedzią na niewystarczającą liczbę miejsc pracy oraz niską przedsiębiorczość mieszkańców. Cel ten realizowany będzie przez 7 przedsięwzięć, w ramach których zintegrowane zostaną 3 branże gospodarcze (zakwaterowanie i usługi gastronomiczne (sekcja I), kultura, rozrywka i rekreacja (sekcja R), handel hurtowy i detaliczny (sekcja G)). Realizacja *celu szczegółowego 1.1* spowoduje spadek liczby osób bezrobotnych na obszarze LGD oraz wzrost przedsiębiorczości mieszkańców. Operacje będą polegać na rozwijaniu działalności gospodarczych oraz ich zakładaniu w preferowanych branżach, zdefiniowanych w oparciu o przeprowadzoną analizę SWOT obszaru oraz konsultacje społeczne. Aby przygotować potencjalnych beneficjentów do realizacji projektów prowadzone będą działania mające na celu integrację i aktywizację branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru, jak również poradnictwo w utworzonym inkubatorze przedsiębiorczości.

Cel szczegółowy 1.2 Stworzenie warunków do aktywności i rozwoju mieszkańców rozwiązuje wskazane przez społeczność problemy dotyczące niewystarczającego wykorzystania potencjału turystycznego i kulturowego obszaru LGD, jego słabej promocji oraz nieatrakcyjnej oferty wolnego czasu. Angażuje on różne podmioty do zahamowania i rozwiązania wymienionych problemów.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników przypisanych do 3 celów przekrojowych PROW. Zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji. W przypadku ochrony środowiska oraz przeciwdziałania zmianom klimatu będzie mieć to miejsce w przedsięwzięciach dedykowanych przedsiębiorcom wykorzystującym działalność, sposób organizacji lub stosowaną technologię, która ma bezpośredni wpływ na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu, jak również w projektach grantowych podnoszących świadomość społeczeństwa i promowanie postaw prośrodowiskowych i proklimatycznych. Innowacyjność realizowana będzie w szczególności poprzez przedsiębiorców wybierających działania nowoczesne i niestandardowe, o innowacyjnym charakterze w różnych sektorach gospodarki. Do realizacji operacji/zadań zaangażowani zostaną przedstawiciele sektorów: publicznego, społecznego oraz gospodarczego. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji wzajemnie się uzupełniają, co wpłynie na zintegrowanie wyżej wymienionych sektorów. Rozwój przedsiębiorczości wpłynie na podniesienie dochodów mieszkańców oraz przedsiębiorstw,

co przełoży się na dochody budżetów gmin – wpływ na sektor publiczny. Widać zatem, wzajemny wpływ oraz zależność podmiotów różnych sektorów w ramach realizacji LSR. W ramach realizacji LSR zintegrowane zostaną 4 branże gospodarcze kluczowe dla rozwoju obszaru, co przyczyni się od zwiększenia świadomości istoty współpracy i współdziałania (przedsięwzięcie 1.1.3). W ramach realizacji przedsięwzięcia przewidziano m. in. spotkania branżowe nastawione na budowanie wspólnej marki oraz więzi międzysektorowych a także promowanie obszaru, produktów i usług lokalnych.

Cele wskazane w LSR wpisują się w cele Gminnych Strategii Rozwoju oraz Strategie powiatowe, dodatkowo są one spójne ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020 i Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020. Cele zaplanowane do realizacji w ramach Strategii są spójne z celami wyżej wymienionych dokumentów w zakresie wspierania rozwoju gospodarczego obszaru oraz tworzenia warunków do aktywności i rozwoju mieszkańców. Zgodność celów LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawia tabela 15.

Tabela 15 Zgodność celów LSR z innymi dokumentami strategicznymi¹⁸

Cel ogólny 1 Łączy nas nie tylko Wisła – współpraca i rozwój ponadregionalny	
Cel szczegółowy 1.1 Wsparcie rozwoju gospodarczego obszaru	
Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020	<p>Obszar 1 Gospodarka wiedzy i aktywności Cel strategiczny – Silna pozycja Małopolski jako regionu atrakcyjnego dla inwestycji, opartego na wiedzy, aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców.</p> <p>Obszar 4 Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony Cel strategiczny – Silna pozycja konkurencyjna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w przestrzeni europejskiej oraz wzrost potencjału ekonomicznego subregionów w wymiarze regionalnym i krajowym.</p> <p>Obszar 5 Rozwój miast i terenów wiejskich Cel strategiczny – Aktywne ośrodki usług publicznych i gospodarczych zapewniające szanse na rozwój mieszkańców małych i średnich miast oraz terenów wiejskich.</p>
Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020	<p>Cel strategiczny 1 – Koncentracja na poprawie infrastruktury regionalnej. Cel strategiczny 2 – Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju. Cel strategiczny 3 – Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki regionu. Cel strategiczny 5 – Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich.</p>
Strategia Rozwoju Powiatu Dąbrowskiego na lata 2014–2020	<p style="text-align: center;">Obszar I Przedsiębiorczość i aktywność</p> <p>Cel strategiczny 1.1 – Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i konkurencyjności gospodarczej powiatu.</p> <p style="text-align: center;">Obszar V Zarządzanie rozwojem powiatu</p> <p>Cel strategiczny 5.1 Rozwój współpracy z samorządami, środowiskiem gospodarczym i organizacjami pozarządowymi.</p>
Strategia Rozwoju Powiatu Kazimierskiego	<p style="text-align: center;">Obszar I Baza ekonomiczna</p> <p>Cel strategiczny 1.1 – Pomoc doradcza i szkoleniowa dla przedsiębiorców.</p> <p style="text-align: center;">Obszar II Ochrona środowiska</p> <p>Cel strategiczny 2.7 – Rozwój niekonwencjonalnych i ekologicznych źródeł energii.</p>

¹⁸ Zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie.

Cel szczegółowy 1.2 Stworzenie warunków do aktywności i rozwoju mieszkańców	
Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020	Obszar 2 Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego Cel strategiczny – Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury. Obszar 6 Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne Cel strategiczny – Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców Małopolski w wymiarze środowiskowym, zdrowotnym i społecznym.
Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020	Cel strategiczny 3 – Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki regionu. Cel strategiczny 5 – Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich.
Strategia Rozwoju Powiatu Dąbrowskiego na lata 2014–2020	Obszar I Przedsiębiorczość i aktywność Cel strategiczny 1.3 – Rozwój przemysłu czasu wolnego. Obszar III Usługi publiczne Cel strategiczny 3.2 – Doskonalenie jakości usług edukacyjnych. Cel strategiczny 3.3 – Dbalność o spójność, atrakcyjność i dostępność oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej. Obszar IV Bezpieczeństwo publiczne, ekologiczne, zdrowotne i społeczne Cel strategiczny 4.2 – Podnoszenie świadomości mieszkańców i wspieranie działań w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego. Cel strategiczny 4.3 – Wspieranie działań zwiększających bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców.
Strategia Rozwoju Powiatu Kazimierskiego	Obszar II Ochrona środowiska Cel strategiczny 2.1 – Wspieranie rozwoju edukacji ekologicznej. Obszar IV Turystyka i sport Cel strategiczny 4.1 – Wzrost dostępności obiektów i szlaków turystycznych. Cel strategiczny 4.2 – Rozwój ścieżek rowerowych i dydaktycznych. Cel strategiczny 4.5 – Tworzenie marketingu turystycznego Obszar VI Promocja powiatu Cel strategiczny 7.6 – Promocja dziedzictwa kulturowego, walorów turystycznych i historycznych występujących na terenie powiatu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

Ponadto *Cel ogólny 1 Łączy nas nie tylko Wisła – współpraca i rozwój ponadregionalny* poprzez swoje przedsięwzięcia wpisuje się w kluczowe dziedziny dla specjalizacji regionalnych województwa małopolskiego: *Nauki o życiu (life sciences)* oraz *Przemysły kreatywne i czasu wolnego*¹⁹ oraz w inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego: *Turystyka zdrowotna i prozdrowotna*²⁰.

¹⁹ Program Strategiczny Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2014–2020 (czerwiec 2014).

²⁰ Strategia Badań i Innowacyjności (RIS3). Od absorpcji do rezultatów – jak pobudzić potencjał województwa świętokrzyskiego 2014–2020+ (styczeń 2014).

ROZDZIAŁ XI Monitoring i ewaluacja

W celu weryfikacji prawidłowości funkcjonowania i zadowolenia mieszkańców obszaru LGD z realizacji założeń LSR konieczne jest prowadzenie działań mających na celu sprawdzenie efektów i ocenę prowadzonych działań. Dlatego też Strategia i wskazane w niej założenia powinny być monitorowane w sposób ciągły, a w określonym czasie powinno się dokonywać procesu ewaluacji jej założeń. Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy mieli możliwość wskazania jakie elementy LSR powinny zostać poddawane monitoringowi i ewaluacji oraz w jaki sposób procesy te powinny zostać przeprowadzone. Do opracowania zasad wprowadzono 4 metody partycypacji.

W tym celu prowadzi się **monitoring**, który jest postępowaniem mającym na celu zbieranie i analizowanie ilościowych i jakościowych informacji na temat funkcjonowania LGD oraz etapu realizacji Strategii w kwestii finansowej i rzeczowej. Monitoring dostarcza informacji na temat skuteczności i wydajności realizowania założeń LSR, weryfikuje tempo i kierunki, w którym zmierza LSR. Wyniki tego typu oceny pozwalają na dokonywanie zmian w dokumencie. Dane wskazane w Raporcie z monitoringu Strategii służą także do przeprowadzenia ewaluacji.

Ewaluacja jest pewnego rodzaju tokiem myślenia, dzięki któremu realna jest odpowiedź na pytanie czy osiągnięto zamierzone cele określone w LSR. Dzięki przeprowadzeniu badania ewaluacyjnego możliwe jest obniżenie/wyeliminowanie ryzyka związanego z procesem planowania i wdrażania oraz minimalizowanie ewentualnych skutków związanych ze zdiagnozowanymi nieprawidłowościami/problemami.

Ewaluacja będzie prowadzona zgodnie z 5 kryteriami ewaluacyjnymi²¹:

1. Trafności – będzie określać, w jakim stopniu przyjęte do realizacji zadania odpowiadają na określone przez beneficjentów problemy na obszarze LGD.
2. Efektywności i wydajności – będzie określać jak duże są nakłady: finansowe, czasu, kapitału ludzkiego na uzyskane wyniki i osiągnięte rezultaty zrealizowanego przedsięwzięcia.
3. Skuteczności – będzie oceniać stopień osiągniętych celów w odniesieniu do założeń.
4. Trwałości – będzie dostarczać informacji czy osiągnięte efekty realizacji projektu będą wpływać w dłuższym okresie niż do zakończenia finansowania na rozwój danego sektora, regionu.
5. Użyteczności – będzie dostarczać informacji o tym czy realizowana LSR odpowiada na faktyczne potrzeby mieszkańców.

Odpowiedzialność za prowadzenie działań monitoringu i ewaluacji LSR posiada Zarząd LGD. Jest on zobowiązany do akceptacji Raportów wynikających z procesu monitoringu i ewaluacji. W zależności od rodzaju potrzebnych zmian do wprowadzenia w LSR oraz w działalności LGD, wynikających z przeprowadzonych ewaluacji, zajmować się tym będzie Zarząd LGD.

W Załączniku 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu wskazano elementy, które będą poddawane monitoringowi i ewaluacji w trakcie wdrażania LSR z wyszczególnieniem podmiotów odpowiedzialnych za wykonanie badania, metod i źródeł pozyskiwania informacji, a także czasu wykonywania badań oraz ich celu.

²¹ M. Łotys, *Ewaluacja i rozliczanie projektów*, Fundacja Wspomagania Wsi.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przepisy *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.) określają dla jakiej kategorii dokumentów planistycznych, ze względu na ich indywidualną zawartość oraz zewnętrzne uwarunkowania, istnieje konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Ponadto przesłanką obowiązkowo kwalifikującą do przedmiotowej oceny, zgodnie z art. 46 pkt 3 i art. 47. ww. ustawy – jest stwierdzenie wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 w efekcie realizacji przedsięwzięć.

Decyzję o przeprowadzeniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dokonuje organ opracowujący projekt dokumentu sam, bądź zgodnie z art. 47 ww. ustawy – w uzgodnieniu z właściwym organem ochrony środowiska, którym w tym przypadku jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach w nadesłanym piśmie z dnia 16 grudnia 2015 r., znak: WPN-11.410.242.2015.MO (załącznik 19 do wniosku o wybór LSR), wyjaśnił iż mając na uwadze położenie części gmin na terenie województwa małopolskiego zwrócił się o zajęcie stanowiska w sprawie, do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie i po uwzględnieniu opinii ww. organu, wydał decyzję o braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedłożonego dokumentu. W uzasadnieniu podano, iż *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność* charakteryzuje się dużym stopniem ogólności, nie określa bowiem zakresu, rodzaju ani skali działań konkretnych inwestycji. Strategia nie przesądza ponadto o lokalizacji poszczególnych operacji i nie precyzuje rozwiązań technicznych stosowanych przy ich realizacji. W LSR nie przewidziano działań, które mogłyby powodować wystąpienie ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenie dla środowiska. Strategia nie wyznacza ram dla realizacji przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym wymienionych w *Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* (Dz. U. z 2010 r. Nr 213, poz. 1397 z późn. zm.), jak również realizacja jej postanowień nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, w tym na formy ochrony przyrody zlokalizowane na terenie obszaru LGD, również obszary Natura 2000.

Niemniej jednak uzyskanie uzgodnienia nie zwalania z przeprowadzenia procedur dotyczących oceny oddziaływania przedsięwzięć na środowisko i/lub obszar Natura 2000 zgodnie z przepisami *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* oraz *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651), jeżeli taka konieczność wyniknie na etapie konkretyzowania działań inwestycyjnych. Ponadto realizowane inwestycje powinny być poprzedzone szczegółowym rozpoznaniem uwarunkowań lokalnych w zakresie spełnienia wymogów ochrony środowiska i ochrony przyrody. W przypadku stwierdzenia występowania chronionych gatunków w rejonie prowadzenia prac, przed ich rozpoczęciem, może być konieczne uzyskanie zezwolenia, o którym mowa w art. 56 *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*.

Spis rysunków

Rysunek 1 Obszar działania LGD „Perły Ponidzia”	4
---	---

Spis tabel

Tabela 1 Podstawowe dane na temat obszaru LGD „Perły Ponidzia” za rok 2013	4
Tabela 2 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	8
Tabela 3 Zastosowane metody partycypacji w zależności od etapu prac nad LSR	10
Tabela 4 Dane na temat ludności poszczególnych gmin LGD „Perły Ponidzia” w 2013 roku	13
Tabela 5 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości – porównanie średniej dla Polski, województw małopolskiego i świętokrzyskiego oraz obszaru LGD „Perły Ponidzia” w 2009 i 2014 roku	16
Tabela 6 Wskaźniki dotyczące bezrobotnych i pracujących – porównanie średniej dla Polski, województw małopolskiego i świętokrzyskiego, powiatów dąbrowskiego i kazimierskiego oraz obszaru LGD „Perły Ponidzia” w 2009 i 2014 roku	19
Tabela 7 Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w latach 2009–2014 – porównanie średniej dla Polski, województw małopolskiego i świętokrzyskiego, powiatów dąbrowskiego i kazimierskiego oraz obszaru LGD	20
Tabela 8 Analiza SWOT obszaru LGD „Perły Ponidzia”	30
Tabela 9 Tabelaryczna matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników	37
Tabela 10 Cele i wskaźniki LSR	39
Tabela 11 Operacje możliwe do realizacji w ramach przedsięwzięć	43
Tabela 12 Opis wskaźników przypisanych do celu ogólnego, szczegółowych oraz przedsięwzięć	47
Tabela 13 Realizacja wskaźników produktu i rezultatu w ramach kosztów bieżących LGD	52
Tabela 14 Wskaźniki przypisane do poszczególnych metod komunikacji	63
Tabela 15 Zgodność celów LSR z innymi dokumentami strategicznymi	65

Spis wykresów

Wykres 1 Struktura ludności LGD „Perły Ponidzia” wg płci i wieku w 2014 roku	15
Wykres 2 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem – porównanie średniej dla Polski, województw świętokrzyskiego i małopolskiego oraz obszaru LGD „Perły Ponidzia” w 2014 roku	15
Wykres 3 Dochód podatkowy na 1 mieszkańca – porównanie średniej dla Polski, województw małopolskiego i świętokrzyskiego oraz obszaru LGD „Perły Ponidzia” w 2013 roku	18

Spis załączników

Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR	71
Załącznik 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	72
Załącznik 3 Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu	78
Załącznik 4 Budżet	81
Załącznik 5 Plan komunikacji	82

Bibliografia

1. Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Gminy Opatowiec, ww.bip.gminy.com.pl/opatowiec.
2. M. Łotys, *Ewaluacja i rozliczanie projektów*, Fundacja Wspomagania Wsi.
3. Program Strategiczny Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2014–2020 (czerwiec 2014).
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
5. Samorządowy Portal Internetowy Gminy Bejsce, www.bejsce.com.pl.
6. Strategia Badań i Innowacyjności (RIS3). Od absorpcji do rezultatów – jak pobudzić potencjał województwa świętokrzyskiego 2014–2020+ (styczeń 2014).
7. *Strategia Rozwoju Powiatu Dąbrowskiego na lata 2014–2020*.
8. *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020*, Kraków (wrzesień 2011).
9. *Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020*, Kielce (czerwiec 2013).
10. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Wyszukiwarka obszarów Natura 2000, www.natura2000.gdos.gov.pl.
11. Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl.
12. Strona internetowa Ministerstwa Finansów, www.mf.gov.pl.
13. Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl.
14. Strona internetowa Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach, www.kielce.rdos.gov.pl.
15. Strona internetowa Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie, www.krakow.rdos.gov.pl.
16. Strona internetowa Urzędu Gminy w Bolesławiu, www.gminaboleslaw.pl.
17. Strona internetowa Urzędu Gminy w Czarnocinie, www.czarnocin.com.pl.
18. Strona internetowa Urzędu Gminy w Gręboszowie, www.greboszow.pl.
19. Strona internetowa Urzędu Gminy w Mędrzechowie, www.medrzechow.net.
20. Strona internetowa Urzędu Gminy w Oleśnie, www.gminaolesno.pl.
21. Strona internetowa Urzędu Miasta i Gminy Skalbmierz, www.skalbmierz.eu.
22. *Świętokrzyski Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na rok 2015*, Kielce (luty 2015).

Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR

§1

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zwanej dalej LSR, może nastąpić w związku z:

1. zmianą danych dotyczących obszaru LSR;
2. zmianą przepisów dotyczących LSR;
3. potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR / LGD;
4. innymi nie przewidzianymi w punktach 1-3 sytuacjami.

§2

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

Rady LGD,

1. Komisji Rewizyjnej LGD,
2. Zarządu LGD,
3. grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD.

§3

Organem LGD uprawnionym do aktualizacji LSR jest Zarząd.

§4

W terminie do 30 dni Zarząd LGD przyjmuje stanowisko w sprawie zgłoszonego wniosku o aktualizację LSR oraz określa zakres i harmonogram dalszych działań.

§5

Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym, poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem oraz formularzem zgłaszania uwag na stronie internetowej LGD na co najmniej 7 dni.

§6

Zarząd po zakończeniu konsultacji społecznych poddaje analizie zgłoszone formularze i podejmuje decyzje o uwzględnieniu bądź odrzuceniu uwag.

Załącznik 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Procedura monitoringu

Zadania związane z prowadzeniem monitoringu będą realizowane przez pracowników biura LGD. W poniższej tabeli szczegółowo rozpisano aspekty funkcjonowania i realizacji LSR, które będą podlegać analizie i ocenie.

Elementy podlegające monitorowaniu	Badane aspekty	Źródła danych
Funkcjonowanie LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja szkoleń dla pracowników LGD • Realizacja szkoleń dla organów LGD • Efektywność doradztwa w biurze LGD • Liczba porad i charakter doradztwa świadczonego w biurze LGD, • Ocena świadczonego doradztwa • Częstotliwość i regularność spotkań organów LGD, • Frekwencja na spotkaniach organów LGD 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Badania ankietowe: <ul style="list-style-type: none"> ○ osoby korzystające z doradztwa, ○ osoby uczestniczące w spotkaniach, szkoleniach organizowanych przez LGD
Realizacja planu działania	<ul style="list-style-type: none"> • Przestrzeganie przyjętych procedur 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD
Realizacja LSR	<ul style="list-style-type: none"> • Stopień osiągnięcia założonych wartości wskaźników (rezultatów i produktów) • Realizacja działań skierowanych do grupy defarowyzowanej • Ocena skuteczności stosowanych kryteriów wyboru • Stopień wykorzystania funduszy • Wysokość zakontraktowanych środków 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców • Dane zebrane z prowadzonych konkursów
Realizacja planu komunikacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba i charakter działań promocyjnych podjętych przez LGD, • Liczba i charakter uczestnictwa w działaniach zewnętrznych wobec LGD (w tym wydarzeniach lokalnych i ponadlokalnych) • Postępy w realizacji planu komunikacji • Realizacja wskaźników planu komunikacyjnego • Efektywność działań komunikacyjnych • Stopień rozpoznawalności LGD wśród mieszkańców obszaru 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Statystyki stron internetowych oraz statystyki innych wykorzystywanych w planie komunikacyjnym narzędzi komunikacyjnych (np. ulotki) • Badania ankietowe osób uczestniczących w spotkaniach, szkoleniach organizowanych przez LGD

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobów pomiaru i oceny danych:

- Dane własne LGD – dane gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości realizowanej przez Stowarzyszenie. Dane własne obejmują:

- Wskaźniki planu komunikacji
- Dane ilościowe dotyczące doradztwa w biurze
- Dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów)
- Wskaźniki LSR i PROW
- Realizację budżetu LSR
- Dane dotyczące pracy organów LGD
- Informacje o szkoleniach dla pracowników i członków organów LGD.
- Badania własne:
 - Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji, m.in. pozwoli na dezagregację obowiązkowych wskaźników PROW. Ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców raz, w roku, w którym rozliczyli oni operację.
 - Badania ankietowe osób korzystających z doradztwa – badanie realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD. Anonimowe ankiety wrzucane będą do pojemnika umieszczonego przy wejściu do biura LGD.
 - Badania ankietowe uczestników spotkań lub szkoleń organizowanych przez LGD – realizowane w czasie każdego tego typu wydarzenia zorganizowanego przez LGD.

Dane zgromadzone za pomocą wymienionych powyżej technik będą poddawane okresowej analizie przez pracowników biura LGD w przypadku ewaluacji on-going lub przekazywane w przypadku ewaluacji mid-term i eks-post przez pracownika LGD wyspecjalizowanemu zewnętrznemu podmiotowi, który będzie na potrzeby LGD opracowywał stosowny raport. Dane będą przygotowywane i przekazywane według wytycznych sformułowanych przez ten podmiot zewnętrzny. Ponadto wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny, na bazie zebranych i przeanalizowanych przez pracowników biura LGD danych, będzie przygotowywał w formie prezentacji coroczny raport z monitoringu. Zostanie on wykorzystany do realizacji warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji wewnętrznej (patrz „Procedura ewaluacji”).

Jeśli chodzi o czas dokonania pomiaru, to jest on niemożliwy do sprecyzowania w przypadku danych, które będą rejestrowane na bieżąco (np. w przypadku danych dotyczących doradztwa w biurze LGD). Wiele zaplanowanych źródeł danych sama w sobie zawiera wskazanie momentu rejestracji danych, np. ankiety dotyczące spotkań, szkoleń organizowanych przez LGD powinny być realizowane na ich zakończenie (ankiety będą wypełniane w czasie wszystkich spotkań organizowanych przez LGD).

Raport z monitoringu dotyczący ostatniego zakońzonego roku kalendarzowego będzie przygotowany w terminie do 20 stycznia następnego roku w każdym roku realizacji LSR. LGD będzie przekazywać zewnętrznemu wykonawcy raportu dane zebrane w ramach monitoringu w minionym roku kalendarzowym w terminie do 5 stycznia kolejnego roku kalendarzowego.

Procedura ewaluacji

Procedura ewaluacji zakłada realizację kilku działań w różnych momentach wdrażania LSR:

1. corocznej ewaluacji wewnętrznej (on-going),
2. śródkresowej ewaluacji mid-term,
3. końcowej ewaluacji zewnętrznej (ex-post).

Coroczna ewaluacja wewnętrzna prowadzona będzie w ramach warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Sposób i termin ich realizacji będzie zgodny z Wytycznymi Ministra Rolnictwa

i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z dnia 18 sierpnia 2017 r. W czasie spotkań wykorzystany zostanie raport z monitoringu przygotowanych w formie prezentacji przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny.

Badania ewaluacyjne w ramach ewaluacji mid-term i ewaluacji zewnętrznej pozwolą na ocenę funkcjonowania LGD i realizacji LSR z uwzględnieniem kryteriów ewaluacyjnych. Przyjęte kryteria ewaluacyjne zdefiniowane zostały w sposób następujący:

- **Trafność:** stopień, w jakim przyjęte cele, przedsięwzięcia i sposób funkcjonowania LGD odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym realizacją LSR i realnym potrzebom odbiorców działań
- **Efektywność:** stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów
- **Skuteczność:** stopień osiągnięcia zdefiniowanych celów i przedsięwzięć
- **Użyteczność:** stopień zaspokojenia potrzeb odbiorców działań w wyniku osiągnięcia rezultatów operacji
- **Trwałość:** ocena możliwości i stopnia utrzymania się efektów i wpływu działań po zakończeniu ich realizacji.

W poniższej tabeli zaprezentowano sposób operacjonalizacji kryteriów ewaluacyjnych, tzn. sposób w jaki znajdują one odzwierciedlenie w konkretnych pytaniach badawczych. Pytanie te wskazują na obszary funkcjonowania LGD oraz realizacji LSR, które będą podlegać ewaluacji mid-term oraz ex-post (zewnętrznej). Pytania badawcze i obszary badania są również powiązane z zaplanowanymi technikami badawczymi, które zostaną scharakteryzowane pod tabelą.

Ewaluacja i podmiot wykonujący	Kryteria ewaluacyjne i główne pytania badawcze
Ewaluacja mid-term – hybrydowa, realizowana we współpracy z zewnętrznymi ekspertami	<p>Trafność Czy w społeczności nie zaszły jakieś istotne zmiany, które mają wpływ na obniżenie poziomu trafności LSR?</p> <p>Efektywność Czy osiągnięte efekty rzeczywiście były wynikiem realizacji przedsięwzięć w ramach wdrażania LSR? Określenie stopnia prawdopodobieństwa, że obserwowane rezultaty mogłyby pojawić się pomimo braku interwencji. Jaki jest stosunek poniesionych nakładów w stosunku do uzyskanych rezultatów.</p> <p>Skuteczność Jaki jest poziom realizacji wskaźników produktu i rezultatu? Ocena stopnia realizacji harmonogramu i budżetu wdrażania LSR.</p> <p>Użyteczność W jakim stopniu potrzeby beneficjentów zostały zaspokojone dzięki realizacji operacji? Jakie są nieplanowane efekty wdrażania LSR?</p> <p>Trwałość Czy realizowane operacje mają potencjał wywołania trwałych zmian?</p>

Ewaluacja ex-post – zewnętrzna (realizowana przez wyspecjalizowany podmiot we współpracy z LGD)	<p>Efektywność, skuteczność, użyteczność (pytania badawcze dla kryteriów – jak powyżej). Czy działania realizowane w toku wdrażania LSR uzupełniały się z innymi programami obejmującymi obszar LGD? W jakim stopniu działania realizowane w toku wdrażania LSR uzupełniały się wzajemnie?</p> <p>Trwałość Czy zrealizowane operacje wywołały trwałe zmiany w lokalnej społeczności?</p>
---	---

W czasie ewaluacji mid-term, on-going oraz ex-post zastosowane zostaną następujące techniki badawcze:

- Analiza danych zastanych (ewaluacja mid-term, ex-post) – analiza dokumentacji wytworzonej przez biuro i organy LGD. Analiza ogólnodostępnych danych statystycznych (np. Bank Danych Lokalnych). Analiza dostępnych publikacji i raportów z badań dotyczących obszaru LGD. Bardzo istotnym źródłem danych zastanych będą raporty z monitoringu oraz sprawozdania z warsztatów refleksyjnych. Analiza danych zastanych zostanie w szczególności wykorzystana do określenia trafności prowadzonej interwencji. Wyniki analizy danych zastanych będą ponadto stanowić punkt wyjścia do zbierania danych przy pomocy pozostałych technik badawczych. Analiza dokumentacji w największym stopniu zostanie jednak wykorzystana w badaniu **trafności i spójności** procesu wdrażania LSR. Analiza w opisywanym tu zakresie w ramach ewaluacji zewnętrznej oraz ewaluacji mid-term przeprowadzona zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny. LGD zobowiązane jest do przekazania jego przedstawicielom danych, informacji oraz materiałów niezbędnych do wykonania tego zadania badawczego.
- Wywiady eksperckie (ewaluacja mid-term, ex-post) – wywiady (indywidualne i grupowe) z przedstawicielami biura LGD oraz organów LGD. Wywiady eksperckie będą odgrywać znaczącą rolę dla określenia **trafności i skuteczności** wdrażania LSR.
- Badanie ankietowe mieszkańców obszaru LGD (mid-term, ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone na losowo dobranej próbie lub za pośrednictwem badań online. Ankiety przeprowadzone zostaną przez pracowników LGD, z wykorzystaniem techniki PAPI lub elektronicznie z wykorzystaniem techniki CAWI. Badanie ankietowe zostanie przeprowadzone 2-krotnie: w ramach ewaluacji mid-term i ex-post. Kwestionariusze ankiety dostarczone zostaną przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny, który będzie merytorycznie odpowiedzialny za przeprowadzenie badań ewaluacyjnych. Badania ankietowe pozwolą na uspołecznienie procesu ewaluacji i włączenie mieszkańców w proces oceny funkcjonowania LGD. Wyniki ankiet będą istotne przede wszystkim dla oceny **trafności, skuteczności** oraz **użyteczności** procesu wdrażania LSR oraz **trwałości** uzyskanych efektów.
- Badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa (ewaluacja mid-term, ex-post) – służyć będzie do **badania poziomu efektywności doradztwa**. Prowadzone będzie co roku w ramach monitoringu, a zebrane dane będą zbierane w corocznych raportach z monitoringu i poddawane ocenie w czasie warsztatów refleksyjnych. Dane te zostaną poddane dodatkowej zbiorczej analizie w czasie ewaluacji mid-term i ex-post.
- Badanie ankietowe wśród wnioskodawców (ewaluacja ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone za pomocą formularza internetowego (CAWI) lub z wykorzystaniem techniki CATI (telefonicznie). Do jego udostępnienia wykorzystana zostanie baza kontaktów

zgrupowanych przez LGD w ramach wdrażania LSR. Ankieta będzie wypełniana przez wnioskodawców. Badanie to pozwoli na analizę **efektywności** interwencji podjętych w ramach wdrażania LSR oraz będzie uzupełnieniem danych gromadzonych przy pomocy ankiet wypełnianych przez osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD oraz ankiet monitorujących dla beneficjentów. W przypadku realizacji badań CAWI, ankieta internetowa opracowana zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny odpowiedzialny za realizację ewaluacji ex-post.

- Warsztaty refleksyjne realizowane w ramach ewaluacji on-going. W ich czasie uczestnicy będą mogli uzyskać informacje na temat działalności LGD i postępów we wdrażaniu LSR. Uczestnicy będą brali udział w ocenie danych zebranych w ramach monitoringu. Istotnym celem spotkań będzie też pozyskiwanie informacji zwrotnych od uczestników.

	Źródła danych i techniki ich pozyskania	Termin realizacji	Efekt realizacji
Mid-term	Analiza danych zastanych Wywiady eksperckie Badanie ankietowe na losowo dobranej próbie mieszkańców obszaru LGD (realizowane przez biuro LGD za pomocą ankiety dostarczonej przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny)	2019	Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. Kompleksowa ocena dokumentu strategicznego. Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. Identyfikacja ewentualnych istotnych zmian w społeczności lokalnej rodzących potrzebę zmian zapisów LSR. Sformułowanie rekomendacji dotyczących funkcjonowania LGD oraz dalszych działań związanych z wdrażaniem LSR. Sformułowanie rekomendacji odnośnie ewentualnych zmian zapisów LSR, regulaminów lub procedur stosowanych w LGD.
Ex-post	Analiza danych zastanych Wywiady eksperckie Badanie ankietowe na losowo dobranej próbie mieszkańców obszaru LGD (realizowane przez biuro LGD za pomocą ankiety dostarczonej przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny) Badanie ankietowe wnioskodawców	Po roku 2020	Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. Kompleksowa ocena dokumentu strategicznego. Ocena wszystkich aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji. Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD.

Ewaluacja on-going	Warsztaty refleksyjne za każdy rok realizowane na początku kolejnego roku kalendarzowego na podstawie zbieranych na bieżąco danych opracowanych w formie prezentacji pracownika biura lub podmiot zewnętrzny	Do końca lutego każdego roku wdrażania LSR	Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. Ocena wdrażania dokumentu strategicznego. Ocena aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji. Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD.
--------------------	--	--	--

Załącznik 3 Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu

CEL OGÓLNY 1 Łączy nas nie tylko Wisła – współpraca i rozwój ponadregionalny	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2024			RAZEM 2016-2024		Program	Poddziałanie/ zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (euro)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (euro)		
Cel szczegółowy 1.1 Wsparcie rozwoju gospodarczego obszaru													PROW	
1.1.1 Dobre praktyki w zakresie rozwoju gospodarczego obszaru	Liczba spotkań informacyjno- konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	2 szt.	40	1500	2 szt.	80	1500	1 szt.	100	750	5	3750	PROW	19.4 Aktywizacja
1.1.2 Kreator przedsiębiorczości	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	–	–	–	1 szt.	100	12500	–	–	–	1	12500	PROW	19.3 Współpraca
1.1.3 Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rozrywka i rekreacja, handel hurtowy i detaliczny	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	2 szt.	100	11 149,01	–	–	–	–	–	–	2	11 149,01	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.1.4 Rozwój działalności gospodarczych	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	5 szt.	100	129 066,19	–	–	–	–	–	–	5	129 066,19	PROW	19.2 Wdrażanie LSR

1.1.5 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez kobiety	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	10 szt.	100	189 960,96	–	–	–	–	–	–	10	189 960,96	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.1.6 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	5 szt.	20	94 289,80	11 szt.	64	170 995,40	9 szt.	100	135 000,00	25	400 285,20	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.1.7 Rozwój działalności gospodarczych prowadzonych przez kobiety	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	5 szt.	100	135 823,21	–	–	–	–	–	–	5	135 823,21	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				561 789,17			184 995,40			135 750,00		882 534,57		
Cel szczegółowy 1.2 Stworzenie warunków do aktywności i rozwoju mieszkańców													PROW	
1.2.1 Infrastruktura rekreacyjna lub kulturalna	Liczba nowych/ wyremontowanych/ doposażonych/ obiektów infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej	8 szt.	35	260 965,27	8 szt.	70	159 730,08	7 szt.	100	240 000,00	23	660 695,35	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.2.2 Zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego obszaru LGD	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących/ liczba przedsięwzięć	–	–	–	16 szt.	100	66 318,49	–	–	–	16	66 318,49	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.2.3 Czas na Świętokrzyskie – działania marketingowe	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1 szt.	100	10 000	–	–	–	–	–	–	1	10 000	PROW	19.3 Współpraca
1.2.4 Inwentaryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru LGD oraz określenie	Liczba przeprowadzonych inwentaryzacji	–	–	–	1 szt.	100	11 343,01	–	–	–	1	11 343,01	PROW	19.2 Wdrażanie LSR

możliwości ich wykorzystania														
1.2.5 Mała infrastruktura rekreacyjna	Liczba nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	-	-	-	16 szt.	100	67 400,41	-	-	-	16	67 400,41	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.2.6 Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom	Liczba wydarzeń integrujących i/lub aktywizujących	24 szt.	100	70 458,17	-	-	-	-	-	-	24	70 458,17	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.2.7 Dobre praktyki w zakresie zaangażowania społeczności lokalnej	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	2 szt.	40	1500	2 szt.	80	1500	1 szt.	100	750	5	3750	PROW	19.4 Aktywizacja
1.2.8 Smart Villages	Liczba opracowanych koncepcji	-	-	-	-	--	-	8 szt.	100	8 000	8	8 000	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
Razem cel szczegółowy 1.2				342 923,44			306 291,99			248 750,00		897 965,43		
Razem cel ogólny				904 712,61			491 287,39			384 500,00		1 780 500		
Razem LSR				904 712,61			491 287,39			384 500,00		1 780 500		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW												% budżetu poddziałania Realizacja LSR		
											855 135,56	48,85		

Tabela 1 Budżet LSR

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (EURO)					
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	1 750 500					1 750 500
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	22 500					22 500
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	319 710					319 710
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	7 500					7 500
Razem	2 100 210					2 100 210

Tabela 2 Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014–2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	1 113 843,15	636 656,85		1 750 500
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	0		0	0
Razem	1 113 843,15	636 656,85	0	1 750 500

Załącznik 5 Plan komunikacji

Tabela 1 Metody komunikacji w zależności od grupy docelowej, w tym grupy defaworyzowanej wraz z efektami działań

Cel działań komunikacyjnych	Działania i środki przekazu Sposób dotarcia do grupy docelowej/defaworyzowanej	Grupa docelowa/ defaworyzowana działań komunikacyjnych	Efekty działań komunikacyjnych
Poinformowanie o rozpoczęciu realizacji LSR, planowanych działaniach i możliwościach dofinansowania	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD. - Wysyłka bezadresowa do gospodarstw domowych i podmiotów z obszaru LGD. - Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD. - Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD. - Spotkanie dla grupy defaworyzowanej. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), kobiety jako grupa defaworyzowana	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost wiedzy grup docelowych na temat założeń LSR, - wzrost wiedzy grup docelowych na temat możliwości pozyskania środków na realizację projektów, przygotowanie się do ogłaszanych konkursów.
Podsumowanie dotychczas zrealizowanych działań oraz przedstawienie działań planowanych	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD. - Przekazywanie informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD. - Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD. Materiały promocyjne dystrybuowane podczas imprez. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), kobiety jako grupa defaworyzowana	<ul style="list-style-type: none"> - Podnoszenie wiedzy w zakresie realizacji projektów oraz planowanych dalszych działań, - poprawa funkcjonowania LGD dzięki informacjom zwrotnym, - kontrola, sprawniejsze i efektywniejsze, adekwatne do potrzeb grup docelowych, w tym defaworyzowanej, wdrażanie LSR poprzez uzyskanie informacji zwrotnych, - dostosowane do potrzeb prowadzenie działań informacyjnych.
Podsumowanie realizacji LSR	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD. - Przekazywanie informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD. - Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), kobiety jako grupa defaworyzowana	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost świadomości grup docelowych na temat wdrożonej LSR, - poznanie opinii wszystkich grup na temat poprawnej realizacji LSR oraz działalności LGD.

Poinformowanie o planowanym konkursie	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD. - Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie LGD - Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych. - Informacja i spotkanie w siedzibie LGD. - Kontakt poprzez wiadomość e-mail. - Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), kobiety jako grupa defaworyzowana	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych, w tym defaworyzowanej do realizacji planowanych operacji, - przygotowanie LGD do efektywniejszego planowania kolejnych konkursów i prowadzenia niezbędnych działań informacyjno-edukacyjnych, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.
Poinformowanie o wynikach konkursu	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronie internetowej LGD. 	Wnioskodawcy, mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), kobiety jako grupa defaworyzowana.	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych, w tym defaworyzowanej, do realizacji planowanych operacji, - przygotowanie LGD do efektywniejszego planowania kolejnych konkursów i prowadzenia niezbędnych działań informacyjno-edukacyjnych, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.
Poinformowanie o planowanych i dokonanych zmianach	<ul style="list-style-type: none"> - Artykuły na stronie internetowej LGD. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), kobiety jako grupa defaworyzowana.	<ul style="list-style-type: none"> - Aktualizacja dokumentu dostosowana do potrzeb grup docelowych, - poznanie aktualnych potrzeb i problemów, - dostosowanie elementów LSR do bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej grup docelowych.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2 Metody komunikacji planowane do wykonania na różnych etapach wdrażania LSR

Lp.	Metody komunikacji	Wskaźnik	ETAP/cel/wartość wskaźnika					
			2016 – Rozpoczęcie realizacji LSR	Raz w roku w latach 2017–2022	Zakończenie realizacji LSR 2022–2023	Przed każdym konkuresem	Po każdym konkursie	Przy zmianie zapisów LSR i dokumentów powiązanych
1.	Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej	Liczba instytucji, w których umieszczono ogłoszenie	8	8	8	8	-	-
2.	Artykuły na stronie internetowej LGD	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem	180	180	180	180	180	180
3.	Artykuły na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD	Liczba zamieszczonych artykułów	8	8	8	8	-	-
4.	Wysyłka bezadresowa do gospodarstw domowych i podmiotów z obszaru LGD	Liczba kampanii wysyłkowych	1	-	-	-	-	-
5.	Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD	Liczba wydarzeń	2	4	2	-	-	-
6.	Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie LGD	Liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach	-	-	-	32	-	-
7.	Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD	Ilość rozdysponowanych ulotek	2000	400	-	-	-	-
8.	Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych	Ilość wypełnionych ankiet	-	-	80	40	-	-
9.	Informacja i doradztwo w siedzibie LGD	Liczba osób korzystająca z doradztwa	-	-	-	12	-	-
10.	Kontakt poprzez rozmowę telefoniczną	Liczba osób	8	-	-	-	-	-
11.	Kontakt poprzez wiadomość e-mail	Liczba osób	-	-	-	8	-	-

12.	Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów	Ilość osób uczestniczących w szkoleniach	-	-	-	24	-	-
13.	Spotkanie dla grupy defaworyzowanej – kobiety	Liczba spotkań	1	-	-	-	-	-
14.	Materiały promocyjne dystrybuowane podczas imprez	Liczba wydarzeń, podczas których będą rozdysponowane materiały promocyjne	-	4	-	-	-	-
Budżet						30 000 zł		

Źródło: Opracowanie własne